

Kempisty, Andrzej

Źródła

Światowit 26, 13-56

1965

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rozdział I

ŹRÓDŁA

1. POW. AUGUSTÓW

1. **Bargłów Dworny** — silnie zniszczone cmentarzysko przebadane w 1937 r. przez J. Marciniaka. Nienaruszonych grobów 7, w tym jeden podwójny, 2 pochówki popielnicowe i 6 jamowych. Stwierdzony porządek anatomiczny ułożenia kości w grobach popielnicowych. W grobach jamowych kości rozrzucone bezładnie i z reguły przemieszane ze szczątkami stosu. Groby popielnicowe wyposażone obficie niż jamowe. Cmentarzysko należy do wschodnio-mazurskiej grupy kultury bałtyjskiej. Datowane na przełom starszego i młodszego okresu rzymskiego.

Literatura: „ZOW” t. XII (1937), z. 7—8, s. 108; J. Marciniak, *Dwa cmentarzyska ciałopalne z okresu rzymskiego w Judzikach i Bargłowie Dwornym w pow. augustowskim*, „Wiadomości Archeologiczne” t. XVII (1950), z. 1, s. 47—76.

2. **Judziki** — duże lecz silnie zniszczone cmentarzysko. Zachowało się 16 grobów wydobytych w 1936 r. przez J. Marciniaka. Między nimi 13 popielnicowych (4 obsypane resztkami stosu), 1 jamowy i 3 nieokreślone. W grobach popielnicowych stwierdzono anatomiczny układ kości. Należy do kultury bałtyjskiej. Datowane na II w. n. e.

Literatura: J. Marciniak, *Dwa cmentarzyska ciałopalne z okresu rzymskiego w Judzikach i Bargłowie Dwornym w pow. augustowskim*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XVII (1950), z. 1, s. 47—76.

3. **Netta** — częściowo przebadane cmentarzysko ciałopalne. Między 21 grobami wyłącznie popielnicowymi — jeden zbiorowy składał się z sześciu, jeden z pięciu i jeden z dwu pochówków. Należy do kultury bałtyjskiej. Datowane na III—IV w. n. e.

Literatura: J. Okulicz, *Cmentarzysko z III—IV w. n. e. z miejscowości Netta, pow. Augustów*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXII (1955), s. 284—303.

2. POW. BIAŁA PODL.

4. **Kodeń** — Wzmianka o znalezieniu w tej miejscowości w 1874 r. jednego naczynia glinianego.

Literatura. J. Gurba, *Importy rzymskie...*, s. 157; S. Nosek, *Materiały...*, s. 304.

5. **Rossosz** — W czasie badań powierzchniowych znaleziono tu żelazną sprzączkę do pasa ze zgrubiałą ramą i skuwką rzemienia. Datowane na okres wędrówek ludów i przypisane kulturze gepidzkiej. Wg J. Gurby pochodzi z III w. n. e.

Literatura: Z. Ślusarski, *Działalność Działu Archeologicznego Muzeum Lubelskiego w roku 1954*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXXIII, z. 1, s. 129—130; J. Gurba, *Importy rzymskie...*, s. 162.

3. POW. BIAŁYSTOK

6. **Rostołty** — cmentarzysko kurhanowe. Jeden z kurhanów przebadany został przez K. Jażdżewskiego w 1938 r., a dwa przez J. Jaskanisę w roku 1960 (nr 2 i 4).

Kurhan 1 pokryty był brukiem kamiennym, a nad jamą grobową posiadał pierwotnie konstrukcję drewnianą, po której zapadnięciu utworzyło się na szczycie nasypu charakterystyczne, lejowate zagłębienie. W kurhanie tym odkryto szkieletowy pochówek kobiety, wyposażony w cedzidło brązowe, naczynie szklane i grzebień kościany trójplytowy.

Kurhany 2 i 4, o których konstrukcji brak jeszcze publikacji, posiadały w inwentarzach grobowych, podobnie jak pochówek w kurhanie 1, importy rzymskie wykonane ze szkła i brązu.

Opis czerpaka brązowego ze szkieletowego pochówku w kurhanie 2 podaje J. Jaskaniś. Jest to naczynie odpowiadające typowi III Eggersa. Pochodzi najprawdopodobniej z wytwórni nadreńskich i datowane jest na wiek III n. e.

Literatura: K. Jażdżewski, *O kurhanach nad górną Narwią i o hutnikach z przed 17 wieków*, „ZOW” t. XIV (1939), z. 1/2, s. 2—16; J. Jaskaniś, *Nowy import rzymski na Podlasiu*, „Rocznik Białostocki”, t. II, (1961), s. 393—399.

4. POW. BIELSK PODLASKI

7. **Hryniewiczze Wielkie** — cmentarzysko ciałopalne, złożone wyłącznie z grobów bezpopielnicowych. Stosunkowo ubogo wyposażone. Z. Szmit zbadał 41 grobów, które dostarczyły zabytków głównie ze starszego okresu rzymskiego. Obok fibul oczkowatych, znaleziono tu także trójkątnie fibule typu zarubinieckiego, a także małą ilość ceramiki należącej do kultury zarubinieckiej. Datowane na starszy okres rzymski, na przełom II/III w. n. e. oraz na III w. n. e.

Literatura: Z. Szmit, *Sprawozdanie z poszukiwań archeologicznych w Hryniewiczach Wielkich koło Bielska Podlaskiego, cz. 2. — Jamy ciałopalne z późniejszego okresu wpływów rzymskich*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. VII (1922), s. 107—120.

8. **Kutowa** — cmentarzysko, na którym rozkopano jeden kurhan typu rostołckiego. W centrum znaleziono pod nasypem obszerną jamę bez zawartości, nieco dalej — kilka jam zawierających węgiel drzewny, kości zwierzęce i ułamki naczyń glinianych. Obok tych jam znaleziono jeden grób jamowy, wyposażony w grzebień kościany. Wśród głązów płaszczą kurhanu znaleziono sporo skorup naczyń glinianych, kości zwierzęce, węgle drzewne oraz pociętą szpilę brązową. Ponadto, podobnie jak w Rośtołtach, liczne kawałki żużli żelaznych.

Literatura: K. Jażdżewski, *O kurhanach nad górną Narwią i o hutnikach z przed 17 wieków*, „ZOW”, t. XIV (1939), z. 1—2, s. 16 i ryc. 44—62.

9. **Lady** — Odkryto tu jeden zniszczony grób jamowy z okresu rzymskiego.

Literatura: Z. Rajewski, *Sprawozdanie z badań przedhistorycznych na obszarze woj. wileńskiego i białostockiego*, „ZOW”, t. VII (1932), z. 6, s. 94—95.

5. POW. BRZEZINY

10. **Biała** — cmentarzysko złożone z 39 grobów. Opublikowany jeden grób z pochówkiem popielnicowym (nr 30), wyposażony w popielnicę zdobioną bogatą ornamentyką. W popielnicy, między spalonymi kośćmi, znaleziono: igłę, dwa noże, fibulę żelazną z podwiniętą nóżką, grzebień kościany, dwa wisiorki wiaderkowate, stop szklany, kilkanaście kulek i blaszek brązowych. Grób datowany na około 300 r. n. e. i określony jako kołbiecy. Podobnie i całe cmentarzysko datowane na wiek III—IV n. e.

Literatura: H. A. Koszańska, *Popielnica z rysunkami z późnego okresu rzymskiego w powiecie brzezińskim*, „ZOW”, t. XV (1946), z. 7—10, s. 52—55; W. Kersten, *Die Hakenkreuzurne von Biała, Kr. Litzmannstadt*, „Pörsener Jahrbuch für Vorgeschichte”, t. I (1944), s. 45—74.

11. **Kębliny** — wzmianka o cmentarzysku ciałopalnym, na którym znaleziono ułamki terra sigillata.

Literatura: W. Demetrykiewicz, *Sprawozdanie z posiedzeń komisji, odbytych w roku 1904 i 1905*, MA-AE, t. VIII (1906), s. X.

12. **Wola Błędowa** — cmentarzysko, czy też jeden zbiorowy grób o konstrukcji kamiennej. Przedstawiał on wielkich rozmiarów (17×19 m) prostokątne ogrodzenie wykonane z kamieni i podzielone na dwie nierówne części. Całe prawie wnętrze ogrodzenia pokryte było brukiem z mniejszych kamieni. W środku większej przegrody, na głębokości około 1 m znajdował się wielki głąz o wymiarach 100×70 cm, pod którym zlokalizowany był popielnicowy grób, wyposażony w żelazny grot oszczepu, pocięty miecz żelazny i szczątki naczyń brązowego. W drugiej przegrodzie znaleziono w podobnej sytuacji inny grób popielnicowy. Przebadano

również otoczenie grobu oraz teren pod kamieniami tworzącymi ogrodzenie. Pod ogrodzeniem odkryto dwa groby popielnicowe, z których jeden był całkowicie zniszczony, a tuż poza ogrodzeniem — trzy dalsze groby popielnicowe, z których dwa były obrzucone resztkami stosu. Konstrukcja kamienna grobu została w dużej mierze zniszczona przed rozpoczęciem badań. Luźno znaleziono dużą ilość ułamków ceramiki lepionej ręcznie oraz toczonej. Nieokreślona bliżej ilość grobów posiadała popielnice toczone na kole (co najmniej 2 groby). Grób z popielnicą lepioną ręcznie zawierał zawieszki wiaderkowate wykonane z żelaza oraz żelazne nożyce. Całość obiektu datowana na IV—V w. n. e.

Literatura: K. Jażdżewski, *Stan i działalność łódzkiego ośrodka badawczego w roku 1948*, „ZOW”, t. XVIII (1949), z. 5—6, s. 73—91; „ZOW”, t. XVII (1948), z. 7—8, s. 196; W. Chmielewski, *Badania terenowe łódzkiego ośrodka prehistorycznego w roku 1949*, „ZOW”, t. XIX (1950), z. 5—6, s. 95—102.

6. POW. CIECHANÓW

13. **Pajewo-Szwelice** — Przy budowie drogi zniszczono tu część ciałopalnego cmentarza z okresu rzymskiego. Do PMA w Warszawie dostały się następujące zabytki: fibula oczkowata, fibula z kapturkiem na sprężynkę, brązowa zawieszka kolistą, 4 naczynia, skorupy. Zabytki te należą do wczesnego i środkowego okresu rzymskiego.

Literatura: R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Muzeum Archeologicznego za 1928 rok*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XIII (1935), s. 249.

14. **Pałuki** — cmentarzysko odkryte w lecie 1942 r. i w tym samym czasie przebadane częściowo przez W. Gronau. Badania objęły obszar o powierzchni 60 m², na którym odkryto 10 obiektów, a ponadto jeszcze 5 obiektów znaleziono w czasie późniejszych robót ziemnych, na południe od miejsca badań. Między odkrytymi obiektami — 11 stanowią groby ciałopalne, a 3 — to trudne do określenia bruki; pod którymi znajdowała się tylko nieco ciemniejsza ziemia oraz naczynie bez szczątków kości i wyposażenia. Wśród grobów wyróżnić można 7 jednostkowych oraz 4 wielopochówkowe, składające się w dwu wypadkach z trzech, w jednym (nr 3) — z czterech (?) i w jednym (nr 2a) z dwu (?) pochówków.

Groby wielopochówkowe znajdowały się pod wspólnymi brukami kamiennymi. Groby jednostkowe nie posiadały konstrukcji kamiennych. Na łączną ilość około 17 pochówków — sześć należało do typu jamowych. Cmentarzysko to datowane jest na okres od końca II w. n. e. — do przełomu III/IV w. n. e.

Literatura: W. La Baume, *Ostgermanische Grabfunde aus Paluki, Kreis Zichenau*, „Alt-Preussen”, 8 (1943), z. 1, s. 2—8.

15. **Zeńbok** — Na kurhanowym cmentarzysku kultury łużyckiej odkryto dwa groby z wczesnego okresu rzymskiego. Grób I — popielnicowy, zlokalizowany między kurhanami, wyposażony był w dwustożkową popielnicę z małą ilością drobnych kości. Grób II — jamowy, wkopany był w kurhan łużycki. Poza niewielką ilością węgla drzewnych i kości „zawierał cztery paciorki i fragmenty grzebienia kościanego”.

Literatura: K. Jażdżewski, *Z działalności Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie*, „ZOW”, t. V, z. 6, s. 92—95; J. Dąbrowski, *Groby z okresu rzymskiego z miejscowości Zeńbok, pow. Ciechanów*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXV (1959), z. 1—2, s. 158—159.

7. POW. DZIAŁDOWO

16. **Gródki**, stan. „Łysa Góra” — cmentarzysko z kręgami kamiennymi, datowane na okres halsztacki aż do II w. n. e.

Literatura: E. Hollack, *Das Gräberfeld auf dem Kahlenberg (Łysa Góra), vel Lisia Góra bei Grodken*, „Prussia”, 22 (1909), s. 356—363; Ł. Okulicz, *Prace wykopaliskowe prowadzone we wsi Gródki pow. Działdowo*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 4 (78) (1962), s. 815; Ł. and J. Okulicz, *The la Tène and the Roman periods in northern Masovia and in the southern Mazurian area in the light of new discoveries*, „Archaeologia Polona”, t. IV (1962), s. 286—294.

17. **Gródki**, stan. „Zwierzyniec” — Przebadano tu ratowniczo w 1962 roku jeden krąg kamienny. Wewnątrz kręgu, decentrycznie zlokalizowany był jeden pochówek jamowy, wyposażony w naczynie gliniane i dwie ostrogi żelazne a także szpilę kościaną, sprzączkę i okucia pasa, które datują ten zespół na II w. n. e.

Literatura: Ł. Okulicz, *Prace wykopaliskowe prowadzone we wsi Gródki, pow. Działdowo*, „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, 4 (78) (1962), s. 817 i ryc. na s. 816; „Archaeologia Polona”, t. IV (1962), s. 286—294.

18. **Koszelewki** — Wiadomość o 15 kręgach kamiennych z grobami w środku. Na powierzchni popioły, kości skorupy.

Literatura: E. Sukertowa, *Zabytki przedhistoryczne w pow. działdowskim*, „Ziemia”, t. XIII (1928), s. 24—25.

19. **Księży Dwór** — cmentarzysko, z którego zbadano 21 grobów ciałopalnych, głównie popielnicowych. Datowane na wczesny okres rzymski i późny okres lateński. Część grobów posiadała obstawę kamienną lub bruk nakrywający jamę od góry. Prawdopodobnie pochówki oznaczone były pierwotnie kręgami kamiennymi.

Literatura: A. Brinkmann, *Bericht über Ausgrabungen in Ostpreussen während der Jahre 1900 bis 1902*, 6. Gräberfeld bei Niederhof, „Prussia”, t. XXII, za lata 1900—1904, Königsberg i. Pr. 1909, s. 267—295.

20. **Kurki (Kurkowo)** — Wzmianka o silnie zniszczonym cmentarzysku, na którym znaleziono naczynie gliniane, przęślik, paciorek szklany itp. przedmioty przekazane do Muzeum Mazurskiego w Działdowie. Datowane przez J. Kostrzewskiego na II w. n. e.

Literatura: E. Sukertowa, op. cit. „Ziemia”, XIII (1928), s. 25.

21. **Turza Mała** — Dwa groby jamowe lub popielnicowe — obsypane szczątkami stosu, datowane na wczesny okres wpływów rzymskich. Pochodzą z cmentarzyska na którym dawniej znajdowały się kręgi kamienne.

Literatura: E. Hollack, *Fundberichte, D. Das Gräberfeld bei Klein Taursee, Kr. Neidenburg*, „Prussia”, t. XXII, za lata 1900—1904, Königsberg i Pr., 1909, s. 363—364.

22. **Wielki Łęck** — cmentarzysko, które dawniej miało posiadać na powierzchni konstrukcje kamienne. Odkryto 9 grobów wczesnorzymskich: 6 jamowych, 1 popielnicowy, 2 nieokreślone.

Literatura: A. Bezzenberger, *Fundberichte, B. Gräberfelder, La Tene Gräberfeld bei Gross Lensk, Kr. Neidenburg*, „Prussia”, t. XXII, za lata 1900—1904, Königsberg i Pr., 1909, s. 63—70.

8. POW. GARWOLIN

23. **Goździk I** — cmentarzysko złożone z 3 lub 4 kurhanów oraz nieokreślonej bliżej liczby grobów płaskich. Zbadano jeden kurhan pochodzący z późnego okresu rzymskiego oraz obszar leżący na wschód od niego, na którym odkryto szereg grobów jamowych późnolateńskich, jeden środkowolateński z kośćmi złożonymi częściowo w popielnicy a częściowo obok niej oraz kilka grobów późnorzymskich — jamowych i popielnicowych, współczesnych kurhanowi. Te ostatnie wyposażone były m. in. w ułamki naczyń toczonych.

Ponadto odkryto szereg niewielkich, owalnych jam „o wypełnisku barwy ciemno-brązowej, bez resztek stosu i bez kości, zawierające na dnie różne przedmioty, głównie ozdoby (zapinki, paciorki szklane i bursztynowe, wisiorki wiaderkowate). Obok tych darów znajdowano zęby dziecięce tkwiące niekiedy we fragmentach szczęki”. Znaleźiska te interpretowane są jako ślady szkieletowych pochówków dziecięcych lub pochówków cząstkowych.

Kurhan miał kształt owalny o wymiarach 12,5×20,0 m. Zbudowany był z kamieni i ziemi. Na jego obwodzie, pod nasypem ziemnym, znajdował się krąg złożony z kilku warstw dużych kamieni. Miał on kształt pasa o szerokości 2,5—3,0 m. W środku kurhanu, pod nasypem ziemnym, „znajdowała się jama, której wypełnisko nie było jednolite i zmieniało się za-

leżnie od głębokości. W wyższych partiach leżała warstwa granatowo-szara z licznymi węglami drzewnymi. Niżej przechodziła ona w dość jednolitą warstwę brunatną, pod którą w warstwie siwo-jasno-szarej występowały znów węgielki. W dolnej części odkryto fragmenty naczyń na nóżce o ściankach barwy czarnej, zdobionych ornamentem rytym oraz srebrne okucie kształtu trapezowatego. Jama w dolnych partiach miała kształt dość regularnego prostokąta o wymiarach $3,2 \times 1,4$ m i obstawiona była dużymi kamieniami, leżącymi warstwami... Poza jednym fragmentem w górnych warstwach jama nie zawierała żadnych kości, które mogły nie zachować się". Inwentarz grobów płaskich jak i kurhanu datowany jest na wiek IV—V i uznany za bliski kulturze wschodnio-pomorskiej.

Literatura: A. Niewęłowski, *Ogólne wyniki i problematyka badań stanowisk z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w okolicach Garwolina*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXX, z. 3—4, s. 229—245.

24. **Goździk II** — cmentarzysko położone około 800 m na południowy zachód od stanowiska I. Zbadano 3 groby: 1 jamowy, 1 popielnicowy, 1 zniszczony. Wszystkie pochodziły z wczesnego okresu rzymskiego. Na terenie tego cmentarzyska zniszczono przed około 20 laty krąg kamienny.

Literatura: A. Niewęłowski, op. cit., „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXX, z. 3—4, s. 229—245.

25. **Gracjanów** — wzmianka o odkryciu popielnicy, miecza i monet. Chronologia niejasna.

Literatura: M. Drewko, *Sprawozdanie z działalności Konserwatora Zabytków Przedhistorycznych Okręgu Lubelskiego za lata 1927 i 1928*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XIII (1935), s. 297.

26. **Leszczyny Nowe** — cmentarzysko z późnego okresu lateńskiego i z okresu rzymskiego (do 250 r.). Odkryto 6 grobów późnolateńskich z pochówkami jamowymi, 43 groby z okresu rzymskiego, spośród których było 9 popielnicowych czystych, 25 popielnicowych obsypanych szczątkami stosu, 8 jamowych i „1 grób z czystymi kośćmi złożonymi do dołka obok naczyń i innych przedmiotów”. Na 49 zbadanych grobów — 14 zawierało elementy uzbrojenia.

Literatura: M. Drewko, op. cit., „Wiadomości Archeologiczne”, t. XIII, s. 297; A. Niewęłowski, *Sprawozdanie z badań wykopaliskowych w Garwolinie w 1959 r.*, „Archeologiczna Konferencja Sprawozdawcza w Krakowie 1959 r.” (maszynopis powielony); Tenże, op. cit., „WA”, t. XXX, z. 3—4, s. 229—245.

27. **Niecieplin** — ciałopalne cmentarzysko przebadane w 1928 r. przez M. Drewkę, a następnie badane w 1957 r. przez R. Kozłowską, która opublikowała wyniki całości badań. Łącznie odkryto 39 grobów, w tym tylko jeden popielnicowy, a pozostałe jamowe. Cmentarzysko da-

towane na okres od I w. p. n. e. do III. w. n. e. Nie zostało przebadane w całości.

Literatura: M. D r e w k o, op. cit., „Wiadomości Archeologiczne”, t. XIII, s. 296; R. K o z ł o w s k a, *Cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i wczesnorzymskiego w Niecieplinie, pow. Garwolin*, „Materiały Starożytne”, t. IV (1958), s. 337—365.

28. **Siwek** — Wiadomość o odkryciu dwóch popielnicowych grobów z okresu rzymskiego. Inwentarz grobów podany łącznie. W jego skład wchodzi dwie popielnice, dwie miski gliniane i fragmenty trzeciej, przeszliki gliniany, nóż żelazny, dwa żelazne groty, żelazne nożyce, zapinka brązowa i fragmenty drugiej, sprzączka brązowa, paciorki szklane, żelazne okucie, sztabka brązowa, stop szklany.

Literatura: Z. P o d k o w i ń s k a, *Działalność muzeum za rok 1948*, „Spr. PMA”, t. II (1949), s. 151.

29. **Sławiny** — Grupa kurhanów położonych w lesie. Prawdopodobnie okres rzymski (?).

Literatura: Niepublikowana notatka w kartotece Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Warszawie.

30. **Sobolew** — Odkryto tu na wydmy 1 grób jamowy. Zawierał on 4 naczynia, kuszowatą fibulę brązową z podwiniętą nóżką, żelazną sprzączkę z kolistą ramą, ułamek igły z uszkiem i fragmenty okucia brązowego. Zespół datowany na wiek III.

Literatura: I. S a w i c k a, *Grób z okresu cesarstwa rzymskiego z Sobolewa (pow. garwoliński)*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. VIII (1923), s. 25—28.

9. POW. GOSTYNIN

31. **Ciechomice** — z miejscowości tej pochodzą zabytki, które znajdowały się dawniej w zbiorach Towarzystwa Naukowego Płockiego. Na publikowanej fotografii widać wygięty miecz, grot oszczepu i groty strzał oraz szczątki brązowego kociołka skośnie żłobkowanego. Późny okres rzymski. Najprawdopodobniej przedmioty te pochodzą z grobu.

Literatura: G. P r o n i e w s k i, *Pobrzeże Wisły*, s. 81—96; K. M a j e w s k i, *Importy rzymskie na ziemiach słowiańskich*, Wrocław 1949, s. 76.

32. **Korzeń** — w całości przebadane cmentarzysko ciałopalne z późnego okresu rzymskiego. 54 groby z pochówkami popielnicowymi i jamowymi. Znaleziono groby oznaczone na powierzchni ziemi przy pomocy bruków kamiennych lub pojedynczych głazów. Jak wykazały badania antropologiczne — około 50% pochówków miało charakter zbiorowy. Odkryto

znaczną ilość ceramiki toczonej, broni i ozdób oraz narzędzia metalowe. Badał A. Kempisty w latach 1960—1961.

Literatura: A. Kempisty, *Cmentarz późnorzymski w Korzeniu, pow. Gostynin*, „Materiały Starożytne” (w druku).

10. POW. GRODZISK MAZOWIECKI

33. **Grodzisk Mazowiecki**, stan. I — cmentarz przebadany częściowo przez Z. Szmita w 1927 r. Odkryto 26—27 grobów jamowych, 4 popielnicowe oraz 1 dobrze zachowany i 3 prawdopodobnie zniszczone groby szkieletowe. Niektóre groby ciałopalne przykryte były pojedynczymi kamieniami lub brukami kamiennymi. Najbogatsze wyposażenie posiadał grób szkieletowy z inwentarzem typowo kobiecym. Pozostałe domniemane groby szkieletowe posiadały w swym wypełnisku fragmenty ceramiki toczonej i lepionej ręcznie. Cmentarzysko datowane na wiek II—IV n. e.

Literatura: B. Barankiewicz, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Grodzisku Mazowieckim*, „Materiały Starożytne”, t. V (1959), s. 191—231.

34. **Grodzisk Mazowiecki**, stan. II (ul. Chrzanowska) — cmentarzysko ciałopalne z późnego okresu lateńskiego i wczesnego okresu rzymskiego, a także cmentarz kultury grobów kloszowych. Odkryto tu 1 silnie zniszczony grób późnolateński oraz 1 częściowo uszkodzony grób z okresu rzymskiego, zawierający prócz glinianej popielnicy również brązowe naczynie, w którym złożone były: 2 umber żelazne, miecz żelazny, żelazny grót oszczepu, sprzączka, brązowa skuwka. Datowane na pocz. II w. n. e.

Literatura: Niepublikowane sprawozdanie A. Niewęglowskiego z 21. III. 1959 r. w Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych, w Warszawie, teczka nr 33. (Materiały w opracowaniu A. Niewęglowskiego).

11. POW. GRÓJEC

35. **Cierniówka**. — Na cmentarzysku halsztacko-lateńskim odkryto 1 grób popielnicowy z wczesnego okresu rzymskiego oraz dwa groby szkieletowe bez wyposażenia „nie starsze jednak niż okres lateński”.

Literatura: K. Jażdżewski, *Z działalności Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie*, „ZOW”, t. V (1930), z. 6, s. 92 (gdzie błędna nazwa: Czerniówka).

36. **Pólko**. — W 1959 r. odkryty został 1 ciałopalny grób z pochówkiem prawdopodobnie popielnicowym, zawierający duże naczynie gliniane o powierzchni schropowanej, ułamki 4 mniejszych naczyń, przేశlik gliniany, 2 jednakowe fibule brązowe, silnie profilowane z trąbkowatą główką, ozdobione na kabłąku, nóżce i główce pierścieniowatymi nasadkami

srebrnymi, ułamki 2 jednakowych bransolet brązowych z końcami ozdobionymi kulistymi zgrubieniami, ornamentowane motywami punktowymi. Całość datowana na połowę II w. n. e.

Literatura: Niepublikowane sprawozdanie A. Kempistego w Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Warszawie,teczka nr 208.

12. POW. HAJNÓWKA

37. **Białowieża** — jeden szkieletowy grób dziewczynki, wyposażony w fibule z podwiniętą nóżką, bursztynowe zawieszki ósemkowate, naczynie gliniane i grzebień trójwarstwowy z trapezowatym trzonkiem. Inwentarz ma charakter gepidzki. Datowany na koniec IV w n. e.

Literatura: T. Dzierżykraj-Rogalski i J. Jaskanis, *Grób szkieletowy dziecka z późnego okresu rzymskiego, odkryty w 1959 r. w Białowieży, pow. Hajnówka*, „Rocznik Białostocki”, t. I (1961), s. 283—292.

13. POW. KOLNO

38. **Kąty**. — Wzmianka o zniszczonym cmentarzysku z kręgami kamiennymi, podobnym do cmentarzyska w Mątewicy. R. Jakimowicz zastał w 1922 r. wszystkie kamienie kręgów wywalone. Jednakże przy ich dobowaniu nie zostały podobno naruszone żadne pochówki.

Literatura: R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Konserwatora Zabytków Przedhistorycznych na Okręg Warszawski za rok 1922*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. VIII (1923), s. 201.

14. POW. KOZIENICE

39. **Brzuza** — na wydmie „Papiernia” znaleziono fibulę żelazną i nóż żelazny. Datowane na koniec II w. n. e. Zabytki te znajdują się w PMA w Warszawie.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska*, s. 49.

40. **Rozniszew** — w niezlokalizowanym bliżej miejscu znaleziono tu imacz tarczy oraz rytualnie zgięty grot oszczepu. Datowane na schyłek II w. n. e.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska*, s. 49.

41. **Wilczkowice Dolne** — w niezlokalizowanym bliżej miejscu znaleziono tu fragment silnie przepalonego naczynia glinianego oraz rogowego grzebienia. Datowane na wczesny okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska*, s. 49.

15. POW. KUTNO

42. **Klotyldów** — zniszczone cmentarzysko ciałopalne, z którego zachowały się: popielnica, zakończenie pasa, blaszka brązowa. Wg relacji odkrywców stanowiska — miały tu być także groby wyposażone w broń. Datowane na okres rzymski.

Literatura: M. Gozdowski, *Nowe stanowiska archeologiczne w woj. łódzkim*, „Spr. PMA”, t. IV (1952), z. 3—4, s. 186.

43. **Krośniewice** — cmentarzysko z grobami popielnicowymi, wyposażonymi w broń (miecze) oraz drugie cmentarzysko z grobami ciałopalnymi i szkieletowymi. Opis sprzączki żelaznej znalezionej w 1880 r. „przy urnach w kurhanie w Ostrowach pod Krośniewicami” daje W. Antoniewicz. To ostatnie znalezisko datowane na schyłek okresu rzymskiego.

Literatura: *Cmentarzysko w Krośniewicach, w Kutnowskim*, „Światowit”, t. IX (1911), s. 98; W. Antoniewicz, *Zbiór wykopalisk...*, s. 135.

44. **Kruki** — przypadkowo odkryto tu 1 jamowy grób ze starszego okresu rzymskiego. Zachował się następujący inwentarz: małe naczynie gliniane, żelazny grot włóczni, fibula brązowa silnie profilowana.

Literatura. „ZOW”, t. X (1935), s. 32.

45. **Kutno** — badano tu ratowniczo cmentarz ciałopalny. Odkryto 7 grobów z pochówkami popielnicowymi, wyposażonymi w zdobione trzyczęcze wazy gliniane oraz broń i ozdoby. Znaleziono także fragment terra sigillata.

Literatura: A. Gardawski, *Sprawozdanie z terenowej działalności badawczej Miejskiego Muzeum Prehistorycznego w Łodzi w r. 1947*, „ZOW”, t. XVII (1948), z. 7—8, s. 105—106; K. Jażdżewski, *Stán i działalność łódzkiego ośrodka badawczego w roku 1948*, „ZOW”, t. XVIII (1949), z. 5—6, s. 75.

46. **Luszyn** — w Muzeum w Łowiczu znajdowały się zabytki z cmentarzyska w Luszynie, opisane przez W. Antoniewicza i datowane przez niego na starszy okres rzymski. Były to broń żelazna, ozdoby i naczynia gliniane, łącznie 18 przedmiotów.

Literatura: W. Antoniewicz, *Zbiór wykopalisk...*, s. 135—139.

47. **Mikształ** — odkryto tu 3 groby ciałopalne, w tym 1 jamowy, 1 popielnicowy i 1 nieokreślony. Zabytki z grobów (umbo, groty oszczepów, ceramika) datują obiekt na III w. n. e.

Literatura: „ZOW”, t. XXI (1952), z. 3, s. 113.

48. **Mnich** — 2(?) cmentarzyska z kręgami i czworobokami kamiennymi oraz w innym miejscu podobne cmentarzysko z grobami szkieletowymi i ciałopalnymi. S. Lencewicz rozkopał 1 krąg i 1 czworobok na stan. I. Stwierdził, że powierzchnia wewnątrz czworoboku wyłożona była kilkuwarstwowym brukiem kamiennym, na którym znaleziono „kawałki węgla drzewnego i ślady popiołu, a zrzadka nawet spalone kosteczki”, być może także i pochówek jamowy. Wewnątrz kręgu znaleziono luźno skorupy gliniane oraz 1 pochówek popielnicowy, który, jak można wnosić z opisu urny, należał do wczesnego okresu rzymskiego.

Na stanowisku II ten sam badacz rozkopał 4 kręgi i 1 czworobok. W jednym z kręgów odkrył pochówek popielnicowy z popielnicą przykrytą płaskim kamieniem. Nie wykluczone, że pochówki szkieletowe i ciałopalne odkryte na stanowisku III także należały do okresu rzymskiego.

Literatura: S. Lencewicz, *Sprawozdanie z poszukiwań w Mnichu, w pow. kutnowskim, „Światowit”, t. X (1913), s. 15—20.*

49. **Plecka Dąbrowa** — W sierpniu 1939 r. J. Marciniak przeprowadził w Pleckiej Dąbrowie badania, z których materiały i dokumentacja zaginęły w czasie wojny. Wyniki badań na podstawie zachowanego listu J. Marciniaka podał M. Gozdowski. Cmentarzysko było prawie całkowicie zniszczone. Zbadano 8 grobów popielnicowych. 3 z nich wyposażone były w broń. Jeden grób posiadał popielnicę toczoną, w której znaleziono m. in. wisiorek złoty, datowany na IV w. n. e. Całe cmentarzysko datowane na późny okres rzymski.

Literatura: M. Gozdowski, *Nowe znaleziska importów rzymskich na Mazowszu*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 182—184.

50. **Pobórz** — W Muzeum Diecezjalnym w Płocku znajduje się darowane przez Fr. Tarczyńskiego naczynie dwustożkowane z dwoma uszami i wyodrębnionym dnem. Chronologia: II w. n. e.

51. **Strzelce** — W Muzeum w Płocku znajdują się zabytki ze zbiorów Fr. Tarczyńskiego: brązowa fibula kuszowata z podwiniętą nóżką i żelazny grot strzały, a osobno: przęślik gliniany, klucz żelazny, okucie zamka. Wszystkie zabytki z późnego okresu rzymskiego.

16. POW. LIPNO

52. **Chalin** — cmentarzysko złożone z 6 kurhanów położonych na niewielkim wzgórzu. Kurhany otoczone były u podstawy kręgami ułożonymi z dużych kamieni polnych. W 1873 r. przekopano wszystkie kurhany i stwierdzono w dwu z nich pochówki szkieletowe, zlokalizowane w środ-

kowej części obiektów oraz 5 pochówków ciałopalnych, w tym jeden prawdopodobnie jamowy i 4 popielnicowe. Niestety, nie jest zupełnie jasne czy pochówki ciałopalne były zlokalizowane w oddzielnych kurhanach. Z liczby podanej przez G. Zielińskiego wynika, że przynajmniej w jednym kurhanie musiały być dwa pochówki. Domyślać się tylko można, że w kurhanie I znajdował się pochówek szkieletowy w części centralnej oraz grób ciałopalny — jamowy pod obstawą kamienną. Jak się wydaje — pochówki szkieletowe pozbawione były wyposażenia. Natomiast z czterech pochówków popielnicowych łącznie publikuje G. Zieliński: 2 fibule oczkowate, sprzączkę półkolistą, 2 okucia zamków, klucz żelazny, a także wzmiankuje przeszliki gliniane, które zdaje się, znaleziono we wszystkich pochówkach ciałopalnych, oraz perełkę z drutu srebrnego i „dwa kółka brązowe”. Na podstawie fibul cały zespół lub jego część zaliczyć trzeba do II w. n. e.

Literatura: G. Zieliński, *Starożytności dobrzyńskie, cz. II: Wykopaliśko we wsi Chalinie*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. II (1874), s. 86—93.

53. Ciechocin (nad Drwęcą) — Wzmianka o cmentarzysku z kręgami kamiennymi, już w 1900 r. silnie zniszczonym.

Literatura: J. Z., *Materiały do mapy gubernii płockiej*, „Światowit”, t. II (1900), s. 139.

54. Głowina — W Muzeum Diecezjalnym w Płocku znajduje się żelazny klucz z kółkiem (nr inw. 192) z Głowiny. Starszy okres rzymski (?).

55. Kamień Kotowy — W Muzeum Diecezjalnym w Płocku (nr inw. 49) znajdują się zabytki z tej miejscowości znalezione w 1893 r.: fibula brązowa z grzebykiem, płaska półkolista sprzączka brązowa, paciorek gliniany z zieloną polewą, kabłąk fibuli brązowej z podwiniętą nóżką oraz znalezione w 1898 r. — dwie fibule żelazne z grzebykami na kabłąkach, brązowa rama sprzączki półkolistej, górna część igły żelaznej, przeszlik gliniany, żelazne okucie. Napis informuje, że pochodzą one z „grobu kamiennego z 1893 r. i 1898”. Zabytki te eksponowane są w pomieszczeniu z zabytkami kultury pomorskiej. Zestawienie tych zabytków opublikowano w „Echach Płockich i Łomżyńskich”.

Literatura: „Echa Płockie i Łomżyńskie”, Płock 14 (1) (1900), R. III, nr 56, s. 1—2.

56. Michałkowo — Na cmentarzysku z grobami kultury pomorskiej i kultury grobów kloszowych odkryto kilka grobów z okresu rzymskiego. Jak się zdaje były to pochówki popielnicowe.

Literatura: R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Muzeum Archeologicznego za 1927 rok*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XIII (1935), s. 226.

57. **Uniejewo** — W zbiorach Muzeum Diecezjalnego w Płocku znajduje się miniaturowa fibula brązowa z podwiniętą nóżką. Późny okres rzymski.

17. POW. ŁAPY

58. **Zawyki** — Silnie zniszczone cmentarzysko birytualne (?), pierwotnie — częściowo przynajmniej — kurhanowe. W wyniku badań ratowniczych prowadzonych w 1960 r. uzyskano 6 grobów ciałopalnych, zlokalizowanych na krawędziach cmentarzyska. Spośród 6 — dwa tylko były dobrze zachowane. Należały one do typu jamowych ze szczątkami stosu. Naczynia gliniane wykazują wyraźną przynależność do kultury przeworskiej. Znalezione fibule pozwalają datować cmentarzysko na wiek II i przełom II/III w. n. e.

Literatura: D. Jaskanis, *Groby ciałopalne z okresu rzymskiego w miejscowości Zawyki, pow. Łapy*, „Rocznik Białostocki”, t. II (1961), s. 401—416.

59. **Dworaki-Pikoty** — W 1853 r. przy budowie kolei zniszczono nieduży kurhan, który zawierał pochówek szkieletowy wyposażony w 2 brązowe fibule emaliowane, bransoletkę brązową ze zgrubiałymi końcami, 2 duże i 4 małe spirale brązowe, 4 blaszki brązowe dziurkowane, 3 paciorki szklane. Należy do kultury bałtyjskiej IV lub V w. n. e.

Literatura: B. Podczaszyński, *Wykopaliśko z grobu nieciałopalnego pod wsią Dworaki-Pikoty w Łomżyńskim*, ZWdAK, t. VII (1883), s. 89—92 i tabl. VI; A. Kamiński, *Z badań nad pograniczem polsko-rusko-jaćwieskim w rejonie rzeki Sliny*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXIII (1956), z. 2, s. 161—164.

18. POW. ŁOMŻA

60. **Mątwica** — 2 cmentarzyska z kręgami kamiennymi. Jedno z nich, złożone z około 30 kręgów zostało zniszczone. Drugie, posiadające prócz kręgów także trójkąt ułożony z kamieni zachowane jest w dobrym stanie. Poza tym na polu Fr. Piaścika znajdował się nieduży kopiec zwany „Okopkiem”, z którego wydobyto popielnicę rzymską, znajdującą się dawniej w Muzeum Kurpiowskim w Nowogrodzie.

Literatura: R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Konserwatora Zabytków Przedhistorycznych na Okręg Warszawski za rok 1922*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. VIII (1923), s. 201.

19. POW. ŁOSICE

61. **Korczew** — Odkryto tu 1 grób popielnicowy, obsypany szczątkami stosu. Oprócz popielnicy zawierał mniejsze naczynie przystawne, 2 groty

oszczepów, żelazną sprzączkę pasa oraz skuwkę żelazną. Należy do II w. n. e.

Literatura: B. Werner, *Grób popielnicowy z okresu rzymskiego z Korczewa, pow. sokołowski, „Światowit”, t. XVIII (1947), s. 193—197.*

62. **Sarnaki** — Cmentarzysko ciałopalne położone na stokach wysokiego wzgórza morenowego, wznoszącego się około 25 m ponad poziom otaczającego je terenu płaskiego. Teren cmentarza w znacznej mierze zniszczony na skutek eksploatacji kruszywa na potrzeby miejscowej betoniarni. W miejscach zniszczonych przez wybieranie piasku natrafiono na szczątki nieprzepalonych skieletów, co może nasuwać przypuszczenie, że znajdowały się tam pochówki szkieletowe. Jednakże w wyniku badań ratowniczych, przeprowadzonych na zlecenie Konserwatora Zabytków w 1959 r. przez Marię Miśkiewicz, uzyskano tylko 9 pochówek ciałopalnych i niewielką ilość zabytków luźnych.

20. POW. ŁOWICZ

63. **Bąków Dolny** — prawdopodobnie cmentarzysko. W muzeum w Łowiczu znajdowały się zabytki stamtąd, opisane przez Wł. Antoniewicza. Był to mały dzbanek gliniany i fibula brązowa (IV grupa Almgrena). datowane na późny okres rzymski. Ponadto są wiadomości o powierzchniowym występowaniu ułamków naczyń z okresu rzymskiego.

Literatura: W. Antoniewicz, *Zbiór wykopalisk...*, s. 132; R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Konserwatora Zabytków Przedhistorycznych Okręgu Warszawskiego za rok 1923, „Wiadomości Archeologiczne”, t. IX (1925), z. 3—4, s. 324.*

64. **Bielawy-Łuby** — cmentarzysko, z którego przebadano 42 groby. Z 23 grobów przebadanych przez J. Marciniaka — tylko 1 zawierał pochówek popielnicowy obsypany resztkami stosu, a reszta — pochówki jamowe. Wyposażenie ubogie: 1 fibulą z grzebykiem na kabłąku o profilu esowatym, 1 grot oszczepu, ułamki ceramiki, stopione szkło, stop srebra.

Literatura: ZOW, t. XIV (1939), z. 7—8, s. 102; M. Gozdowski, *Zabytki z cmentarzyska w Bielawach, pow. łowicki, „Światowit”, t. XVIII (1947), s. 69—97; Tenże, Nowe znaleziska importów rzymskich na Mazowszu, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 181—182.*

65. **Bobrowa** — W muzeum w Łowiczu znajdowała się popielnica gliniana z tej miejscowości, opisana przez W. Antoniewicza i datowana na starszy okres rzymski.

Literatura: W. Antoniewicz, *Zbiór wykopalisk...*, s. 132.

66. **Boczki** — W muzeum w Łowiczu znajdowały się 2 groty oszczepów oraz żelazne umbo tarczy znalezione w 1909 r. „na cmentarzysku,

wśród kamieni..." w Boczkach. Opisane i datowane na koniec II w. n. e. przez W. Antoniewicza.

Literatura: W. Antoniewicz, *Zbiór wykopalisk...*, s. 132—134.

67. **Bogoria Górna** — cmentarzysko z kurhanami i z kręgami kamiennymi. W 1885 r. przebadany został 1 kurhan i 1 krąg. Kurhan zbudowany był w całości z kamieni. Bezpośrednio pod kamieniami, na poziomie powierzchni ziemi zalegała 6 cm grubości warstwa popiołu, w której znaleziono 11 drobnych fragmentów spalonych kości oraz bryłki stopionego brązu i nieco węgla drzewnych. Pod warstwą popiołu znajdowała się warstwa „mocno ubitej i silnie, prawie na cegłę przepalanej gliny, mająca około 30 cm grubości”. Opisujący swe badania T. Dowgrid sądził, że było to miejsce ciałopalenia.

Przebadany krąg kamienny miał 12 m średnicy i posiadał następującą konstrukcję: pośrodku kręgu znajdowała się obszerna jama o głębokości około 110 cm wypełniona kamieniami, między którymi znaleziono kilka fragmentów ceramiki, jak się zdaje ze starszego okresu rzymskiego. Na pozostałej powierzchni kręgu kamienie zalegały tylko do głębokości 60 cm. Śladów spalenizny ani kości nie odkryto.

Należy jednakże podkreślić, że T. Dowgrid nie przebadał całej powierzchni eksplorowanych przez siebie obiektów lecz tylko ich wycinki, ponieważ stosował metodę dwumetrowych, krzyżujących się rowów. Dlatego też nie ma pewności czy jakieś pochówki nie były zlokalizowane zarówno w nieprzekopanej części kurhanu jak i kręgu kamiennego. Całe cmentarzysko zostało doszczętnie zniszczone w 1907 r.

Literatura: T. Dowgrid, *Wiadomości o zabytkach przedhistorycznych w Bogoryi-Górnej i Bąkowie-Dolnym (w łowickim) według badań dokonanych w roku 1885*, ZWdAK, t. XI, s. 32—47; R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Konserwatora Zabytków Przedhistorycznych Okręgu Warszawskiego za rok 1923*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. IX (1925), z. 3—4, s. 324—325; A. Karpińska, *Kurhany z okresu rzymskiego w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem typu siedleńskiego*, Poznań 1924, s. 85.

68. **Borówka** — Znaleziono tu rondelkę brązowy posrebrzany, typu Třebusice, datowany na I w. n. e. Być może znalezisko grobowe.

Literatura: B. Kostrzewski, *Znaczenie Odry w pradziejach*, „Przegląd Archeologiczny”, t. VIII, s. 295; K. Majewski, *Importy rzymskie na ziemiach słowiańskich*, Wrocław 1949, s. 77.

69. **Chruślin Kościelny** — cmentarzysko z II—IV w. n. e. Publikacja zabytków znalezionych na wtórnym złożu, pochodzących jednak niewątpliwie z cmentarzyska i datowanych na wiek II — pocz. IV.

Literatura: A. Niewęglowski, *Znaleziska z okresu rzymskiego w miejscowości Chruślin Kościelny, pow. Łowicz*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVI (1959), z. 3—4, s. 306—308.

70. **Domaradzyn** — cmentarzisko ciałopalne z II—III w. n. e. odkryte i częściowo przebadane w 1942 r. Wyeksplorowano 12 grobów: 4 popielnicowe i 8 jamowych. Wszystkie groby, zarówno jamowe jak i popielnicowe posiadające dokumentację, zawierały spalone kości pomieszane z węglem drzewnym. Z wyjątkiem grobu nr 8 zawierającego ostrogę, pozostałe posiadają inwentarz wskazujący na pochówki kobiece lub nieokreślone.

Literatura: T. Piętka-Dąbrowska, *Cmentarzisko z okresu rzymskiego w miejscowości Domaradzyn, pow. Łowicz*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVI (1959), z. 3—4, s. 225—230.

71. **Kęszyce** — cmentarzisko kurhanowe i kręgów kamiennych, którego plan wykonany w 1885 r. pokazuje dwa kurhany, 7 kręgów (w tym 2 z podwójnymi i potrójnymi pierścieniami kamieni), 7 prostokątów i ślady innych tego typu konstrukcji.

Badania jednego kręgu z potrójnym pierścieniem kamieni dały rezultat negatywny. M. Wawrzeniecki stwierdził tylko, że układ warstw w obrębie badanego obiektu był następujący: „ziemia rodzima, piasek żółty, piasek biały, margiel”. Ceramika znaleziona zapewne luźno miała wskazywać na „epokę wpływów rzymskich”. Krąg rozkopany przez M. Wawrzenieckiego, o ile można się zorientować, badany był ogólnie stosowaną wówczas metodą krzyżujących się rowów. Z tego powodu mogły być ominięte groby zlokalizowane poza zasięgiem tych rowów.

Literatura: M. Wawrzeniecki, *Materiały do mapy archeologicznej Polski*, MA-AE, t. XII (1912), s. 53—54.

72. **Kiernozia** — W. Frenzel rozkopał tu w czasie kampanii wrześniowej 1939 r. obiekt wczesnorzymski. Wg sprawozdania były to pozostałości grobowca z III w. n. e. Miał to być, zdaniem Frenzla, grobowiec w kształcie domu drewnianego na kamiennym fundamencie (Totenhaus). Z załączonego planu i opisu wynika, że był to kwadratowy bruk kamienny o wymiarach 5 × 5 m, obramiony rodzajem muru z większych głazów. Wewnątrz owego obramienia pod kamieniami bruku odkryta została warstwa spalenizny, skorupy, grot oszczepu, klucz żelazny, nóż żelazny, fragment ostrogi żelaznej, ułamek szklanej bransolety oraz kilka skorup łużyckich. Brak wzmianki o odkryciu szczątków kostnych. Na podstawie załączonych ilustracji sądzić można, że obiekt należał do starszego okresu rzymskiego.

Literatura: W. Frenzel, *Polenfeldzug und Vorgeschichte*, „Mannus”, t. XXXII (1940), z. 1/2, s. 322—337.

73. **Kocierzew Południowy** — Odkryto tu grób, w którym znajdowała się popielnica ostro profilowana, miseczka z wklęsłym dnem i dwustożkowy prześlik gliniany. W wyniku badań konserwatorskich uzyskano ponadto 2 fragmenty naczyń na pustej nóżce. Datowane ogólnie na okres rzymski.

Literatura: Z. Podkowińska, *Działalność Muzeum za rok 1948*, Spr. PMA, t. II (1949), s. 150.

74. **Kompina** — cmentarzysko, z którego zabytki znajdowały się w muzeum w Łowiczu, m. in. ronderek brązowy oraz naczynia na pustych nóżkach. Datowane na koniec II i początek III w. n. e.

Literatura: L. Sawicki, *Działalność wydziału konserwacji i badań zabytków w terenie w latach 1945—1947*, Spr. PMA, t. I (1948), s. 110; M. Gozdowski, *Nowe znaleziska importów rzymskich na Mazowszu*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 180.

75. **Niedźwiada** — Około 1925 r. znaleziono w tej miejscowości kilka popielnic, z których jedna — posiadająca nakrywkę — zawierała klucz żelazny i brązową bransoletę. Datowane ogólnie na okres rzymski.

Literatura: *Cmentarzysko z okresu rzymskiego we wsi Niedźwiada w pow. łowickim*, „ZOW”, t. VI (1931), z. 4—5, s. 68; J. M., *Uzupełnienie do wiadomości o cmentarzysku z okresu rzymskiego w Niedźwiadzie, w pow. łowickim*, „ZOW”, t. XII (1937), z. 4—5, s. 64.

76. **Psary** — Cmentarzysko ciałopalne, z którego pochodzi 1 grób wydobyty w wyniku badań ratowniczych. Zawierał on 4 naczynia wypełnione przepalonymi kośćmi: naczynie gruszkowate, dwie czarki na nóżkach i kubek z uchem. Ponadto znaleziono w grobie żelazny grot oszczepu, żelazny nóż i żelazną sprzączkę do pasa. Przedmioty żelazne nosiły ślady przepalenia. Grób przykryty jednowarstwowym brukiem, dość zwartym. Datowany na przełom er.

Literatura: J. Kmieciński, *Cmentarzysko kultury wenedzkiej z wczesnego okresu rzymskiego z miejscowości Psary, pow. Łowicz*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XX (1954), z. 1, s. 91—92.

77. **Sierzchów** — cmentarzysko z grobami w obstawach kamiennych i z naczyniami „wielkimi, kielichowatymi, lepionymi bez koła... — typu przejścia do epoki metali”. Badacz tego cmentarza M. Wawrzyniecki, publikuje prócz opisu fotografie i rysunki zabytków. Naczynia pokazane na tablicach reprezentują typowe formy wczesnorzymskiej, dwustożkowate, z krawędzią odgiętą i dnem wyodrębnionym oraz 2 małe kubki zapewne późnolatańskie. Z rysunku grobu wynika, że popielnice przykryte były kamieniami z góry, a także obwarowane z boków. Kształt grobu silnie wydłużony, owalny. Na podstawie fotografii tego samego grobu

można sądzić, że obok pochówek popielnicowych znajdowały się w grobie także pochówki jamowe, a obstawa kamienna miała kształt raczej prostokątny.

Literatura: M. Wawrzeniecki, *Materiały do mapy archeologicznej Polski*, MA-AE, t. XII (1912), s. 54, ryc. 1 na s. 55 oraz tabl. XXV—XXVII.

78. Sopel — cmentarzysko ciałopalne położone na wysokim brzegu rzeki Mrogi, odkryte w wyniku badań powierzchniowych. Znalezione tam ułamki terra sigillata i naczyń ręcznie lepionych. Datowane na II—III w. n. e.

Literatura: M. Gozdowski, *Nowe znaleziska importów rzymskich na Mazowszu*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 179.

79. Wieś Bolimowska — w Muzeum im. Wł. Tarczyńskiego w Łowiczu znajdowały się: nożyce, umbo i grot oszczepu — żelazne, znalezione w dwóch grobach ciałopalnych, popielnicowych. Wczesny okres rzymski.

Literatura: W. Antoniewicz, *Zbiór wykopalisk...*, s. 139.

80. Wólka Łasiecka — w 1947 r. Państwowe Muzeum Archeologiczne rozpoczęło ratownicze badania dużego kurhanu. W nasypie tego kurhanu i w jego otoczeniu znaleziono kilka pochówków z późnego okresu rzymskiego, w tym przynajmniej 1 popielnicowy zawierający przedmioty brązowe. Badania te nie były później kontynuowane. W sprawozdaniach wymieniono 3 umba żelazne, 7 grotów oszczepów, zawieszkę pochwy miecza i sprzączkę brązową jako inwentarz grobów znalezionych w obrębie nasypu kurhanu. Ponadto odkryto przynajmniej 3 płaskie groby obok kurhanu oraz luzem złotą zawieszkę. Datowane na III—IV w. n. e.

Literatura: Z. Podkowińska, *Sprawozdanie z działalności wewnętrznej PMA za lata 1945—1947*, Spr. PMA, t. I (1948), s. 80; L. Sawicki, *Działalność wydziału Konserwacji i badań zabytków w terenie w latach 1945—1947*, Spr. PMA, t. I (1948), s. 110—111; *Kurhan z okresu rzymskiego w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz*, „ZOW”, t. XVII (1948), z. 5—6, s. 83; M. Gozdowski, *Nowe znaleziska importów rzymskich na Mazowszu*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 180—181; W. Bender, B. Barankiewicz, *Osada z okresu rzymskiego w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz*, „Archeologia Polski”, t. VII (1962), s. 9—10.

81. Zduny — w roku 1946 przeprowadzono badania obiektu zawierającego groby z okresu halsztackiego, z okresu rzymskiego oraz warstwę kulturową z okresu wczesnośredniowiecznego. Łącznie odkryto 37 grobów rzymskich, w tym 2 z obwarowaniem kamiennym, 27 grobów jamowych i 7 popielnicowych. Groby z obwarowaniem kamiennym były silnie zniszczone. Tylko w jednym z nich znaleziono pod kamieniem 1 naczynie.

W grobach jamowych znajdowała się z reguły mała ilość spalonych kości oraz ułamki naczyń glinianych, a także broń, nożyce, przęśliki, sprzączki, klucze i fibule. W popielnicowych, jak się zdaje, nie znaleziono broni lecz tylko wyposażenie charakterystyczne dla pochówków kobiecych: klucz, stopione paciorki szklane, fibule. W grobie popielnicowym nr 5 popielnica zawierała miseczkę, która przykrywała szczątki kości.

Grób popielnicowy nr 21 był dwupochówkowy i posiadał dobrze zachowane naczynia przystawne. Na podstawie 7 fibul, ceramiki i broni „cmentarzysko datowane na starszy okres rzymski i pierwszą fazę młodszego okresu rzymskiego”.

Literatura: A. Kietlińska, *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich we wsi Zduny, pow. Łowicz*, Spr. PMA, t. I (1948), s. 184—186; Z. Podkowińska, *Sprawozdanie z działalności wewnętrznej PMA za lata 1945—1947*, Spr. PMA, t. I (1948), s. 77; L. Sawicki, *Działalność wydziału konserwacji i badań zabytków w terenie w latach 1945—1947*, Spr. PMA, t. I (1948), s. 93—94.

82. Złaków Kościelny — Na podmokłych łąkach odkryto szereg przedmiotów brązowych. Zabytki te znajdują się obecnie w zbiorach PMA. Brązowe wędzidło z nachrapnikiem typu Vimose datuje zespół na II w. n. e.

Literatura: M. Wawrzeniecki, *Materiały do mapy archeologicznej Polski, seria II, MA-AE, t. XII* (1912), s. 53—57.

21. POW. ŁUKÓW

83. Gołowierzchy — wzmianka o odkryciu grobu ciała palnego z II/III w. n. e. wyposażonego w okucia tarczy.

Literatura: J. Gurba, *Importy rzymskie...*, s. 156.

84. Rudnik — wzmianka o odkryciu w tej miejscowości zabytków kultury gepidzkiej.

Literatura: J. Kostrzewski, *Rola Wisły w czasach przedhistorycznych*, „Przeгляд Archeologiczny”, t. V (1936), s. 67.

85. Ruska Wieś — wzmianka o odkryciu w tej miejscowości zabytków kultury gepidzkiej.

Literatura: J. Kostrzewski, *Rola Wisły w czasach przedhistorycznych*, „Przeгляд Archeologiczny”, t. V (1936), s. 67.

22. POW. MAKÓW MAZ.

86. Koźlaki — na łące w tej miejscowości odkryto w czasie badań powierzchniowych kamienie ułożone w kręgi i tkwiące głęboko w ziemi. Prawdopodobnie cmentarzysko z kręgami kamiennymi.

Literatura: Ł. Okuliczowa, *Badania powierzchniowe w okolicach Różanu, pow. Maków Mazowiecki*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVIII (1962), z. 1, s. 85.

23. POW. MIŃSK MAZOWIECKI

87. Dębe Małe — w 1877 r. zostało tu odkryte bardzo zniszczone cmentarzysko, z którego powierzchni zebrano sporo ułamków naczyń glinianych oraz fragmenty fibul, paciorków szklanych, stopionego szkła. Datowane ogólnie na okres rzymski.

Literatura: S. Nosek, *Materiały...*, s. 312.

88. Dębe Wielkie — luźne znalezisko przedmiotów pochodzących niewątpliwie ze zniszczonych grobów. Między innymi fibula z podwiniętą nóżką i sprzączka do pasa, także brązowa. Ta ostatnia datowana przez T. Liana na I w. n. e. Nie wykluczone jednak, że obydwa te datujące przedmioty pochodzą z późnego okresu rzymskiego.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, „Materiały Starożytne”, t. VII, s. 218.

89. Ostrów-Kania — z badań powierzchniowych St. Roela z 1930 r. pochodzi kilkadziesiąt fragmentów ceramiki częściowo przepalonych, znalezionych luźno na powierzchni wydmy. Datowane na okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 218.

90. Piaseczno — luźne znalezisko dużej ilości ułamków naczyń, po części przepalonych oraz 2 całych naczyń dwustozłkowatych, 2 przేశlików glinianych i części silnie zniszczonego umbera żelaznego. Datowane na wczesny okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 218.

91. Redzyńskie — luźne znalezisko płaskiego paciorka bursztynowego, 2 kuleczek szklanych oraz części żelaznego łańcuszka i fragmentów dwóch naczyń glinianych. Datowane na okres rzymski, zapewne młodszy.

Literatura: J. Przyborowski, *Wycieczki archeologiczne nad Świder, cz. Redzyńskie*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. II, s. 48—53; T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 218.

92. Wólka Mładzka — luźne znalezisko brązowej sprężynki fibuli i kilku ułamków przepalonych kości. Datowane na okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 218.

24. POW. MŁAWA

93. Grzybowo-Kolonia — wzmianka o zniszczeniu części cmentarzyska

w czasie okupacji. Popielnica z tego cmentarzyska została przewieziona do PMA.

Literatura: L. Sawicki, *Działalność wydziału konserwacji i badań zabytków w terenie w latach 1945—1947*, Spr. PMA, t. I, (1948), s. 96.

94. **Mława** — wzmianka o przywiezieniu do Berlińskiego Muzeum Etnograficznego dwu popielnic z okresu rzymskiego, znalezionych „w okolicy, w której stoczono ciężkie walki w pierwszym okresie wojny (pierwszej światowej, przyp. red.) na ziemiach polskich”.

Literatura: „Wiadomości Numizmatyczno-Archeologiczne”, 3 (1917), s. 164.

95. **Sławogóra** — cmentarzysko z kręgami kamiennymi. Zarejestrowana w 1886 r. liczba kręgów wynosiła 37, w tym 13 silnie zniszczonych. Obstawa kamienna poszczególnych kręgów składała się z 1—4 współśrodkowych kół. Pośrodku znajdowały się 1—3 kamienie. T. Dowgird przebadał w 1886 r. 6 kręgów.

Krąg I, złożony z 4 koncentrycznych kół miał pośrodku 3 kamienie. Pod nimi znajdował się grób popielnicowy. Poza grobem popielnicowym, na wschód i na północny wschód od niego, znajdowały się dwie obszerne jamy wypełnione węglem drzewnym i popiołem, zawierające ponadto małą ilość skorup i po kilka fragmentów przepalonych kości. Średnica kręgu wynosiła $8,5 \times 8,8$ m.

Krąg II zawierał grób popielnicowy zlokalizowany nieco na północny zachód od środka obiektu. Krąg ten posiadał tylko jeden rząd kamieni. Średnica kręgu — $5,7 \times 6,4$ m.

Krąg III posiadał jedno koło o średnicy 6,2 m. W środku kręgu znajdowały się 3 kamienie. Grób popielnicowy zlokalizowany decentrycznie.

Krąg IV posiadał jedno koło o wymiarach $5,5 \times 6,5$ m. Pośrodku kręgu znajdował się 1 kamień. Grób popielnicowy położony nieco na północ od środkowego kamienia. W kręgu tym natrafiono na ślad po ognisku.

Krąg V posiadał 1 koło i 1 kamień środkowy. Grób znajdował się pod głazem środkowym i zawierał 3 naczynia. Wymiary kręgu: $5,8 \times 7,0$ m.

Krąg VI posiadał 1 koło i trzy głązy pośrodku. Wymiary kręgu: $7,0 \times 8,5$ m. Grób popielnicowy znajdował się pośrodku kręgu.

We wszystkich kręgach dna jam grobowych znajdowały się na tej samej głębokości (około 1,5 m) od powierzchni ziemi. Zabytków metalowych nie znaleziono. Reprodukowane fotografie fragmentów i całych naczyń pozwalają datować kręgi na starszy okres rzymski.

Literatura: T. Dowgird, *Wiadomości o zabytkach przedhistorycznych w pow. mławskim z badań dokonanych w 1886 r.*, Stupsk, Wola Szydłowska, Trzpioty, Sławogóra, Nosarzewo, Krzywonoś, i Pawłowo, ZWdAK, t. XII (1889), s. 25—30.

96. **Stupsk** — wzmianka o badaniach późnolateńskiego i wczesnorzymskiego cmentarza w czasie I wojny światowej, prowadzonych przez prof. A. Goetzego.

Literatura: J. Kostrzewski, *Dzieje polskich badań prehistorycznych*, Poznań 1949, s. 106.

25. POW. NIDZICA

97. **Bartki** — ciałopalne cmentarzysko złożone głównie z grobów jamowych oraz nielicznych popielnicowych. Popielnice z reguły przykryte były drugim naczyniem odwróconym do góry dnem. Groby jamowe były na ogół duże, owalnego kształtu o wymiarach $2,0 \times 1,5$ m. Przepalone kości składane były pośrodku jamy. Po jednej stronie takiej kupki kości znajdowały się węgle drzewne i popiół, po drugiej 3—5 naczyń, na ogół przechylonych na bok. Niekiedy kości przykryte były większym naczyniem odwróconym do góry dnem. W inwentarzu grobów brak było broni. Wyposażenie dość ubogie. Składało się z noży, paciorków szklanych i brązowych, fibul brązowych i sprzączek do pasa. Jeden z grobów otoczony był resztkami kręgu kamiennego. Na podstawie fibul oczkowatych datowane na koniec I i początki II w. n. e.

Literatura: C. Engel, *Ein wandalisches Gräberfeld bei Bartkengut (Kreis Neidenburg)*, „Altpreußen”, t. I (1935), z. 1, s. 44—46.

98. **Bukowiec Wielki** — w czasie badań powierzchniowych odkryto kurhan „który zawierał masowe pochówki”. Wymiary domniemanego kurhanu wynosiły około 30×12 m. Z powierzchni zebrano skorupy określone jako prawdopodobnie rzymskie.

Literatura: J. Antoniewicz i M. Gozdowski, *Wyniki badań...*, s. 70—71.

99. **Kozłówko** — cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego z 40 pochówkami ciałopalnymi, bogato wyposażonymi w części stroju, ozdoby i naczynia, m. in. także szklane. Broni brak. Rozkopane zostało przez J. Heydecka w 1891 r. Dawniej miały tu być także kręgi kamienne.

Literatura: J. Heydeck, *Das Gräberfeld von Kl. Koslau, Kr. Neidenburg*, „Prussia”, t. XVII (1892), s. 171—178, tabl. XVII—XXII; E. Hollack: *Erläuterungen zur vorgeschichtlichen Übersichtskarte von Ostpreußen*, Glogau-Berlin 1908, s. 71.

100. **Litwinki** — cmentarzysko birytualne z III w. n. e. Odkryto na nim 50 pochówków: 5 szkieletowych w nieokreślonego rodzaju trumnach drewnianych, 18 ciałopalnych-jamowych, między którymi wyróżniono 3 typy: a) 5 czystych bez jamy (Knochenhäufchen in freier Erde beigesetzt), b) 2 jamowe z rozrzuconymi kośćmi (Brandstellen mit verstreuten Kno-

chen), c) 5 jamowych z kośćmi ułożonymi w zwarty zespół. Prawdopodobnie pozostałe były popielnicowe. Groby wyposażone były bogato w metalowe przedmioty, głównie o charakterze kobiecym. Broni brak. Mimo to badacz tego stanowiska F. Peiser sądził, że groby szkieletowe przypisać należy mężczyznom a ciałopalne kobietom.

Literatura: Übersichten und Notizen: Ostpreussen, „Praehistorische Zeitschrift”, t. II (1910), s. 412—413.

101. **Niedanowo** — wielkie cmentarzysko birytualne z późnego okresu lateńskiego i z okresu rzymskiego. Badania prowadzi W. Ziemińska-Odojowa. Do roku 1962 włącznie odkryto „216 pochówków ciałopalnych, 2 kurhany oraz 3 groby szkieletowe”. Przeważają pochówki popielnicowe obsypane szczątkami stosu. Pochówki szkieletowe zaznaczone na powierzchni ziemi brukami kamiennymi.

Literatura: W. Ziemińska-Odojowa, Wstępne sprawozdanie z badań w roku 1962 na cmentarzysku z okresu późnolateńskiego i rzymskiego w Niedanowie, pow. Nidzica. „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 4 (78) (1962), s. 820. Tam dalsza literatura.

102. **Pielgrzymowo** — cmentarzysko płaskie z grobami jamowymi otoczonymi kręgami kamiennymi oraz w niedalekim sąsiedztwie trzy kurhany, z których jeden zawierał pochówek szkieletowy, a pozostałe pochówki ciałopalne-jamowe.

Kurhan I, otoczony kręgiem kamiennym, wewnątrz posiadał rodzaj muru kamiennego, a pod nim grób o konstrukcji drewnianej, tzw. grób domkowy. Grób ten, częściowo splądrowany, zawierał bogate wyposażenie: złotą bransoletę, srebrne i brązowe sprzączki do pasa, srebrne okucia, pierścień brązowy i dwie monety Hadriana. Ponadto zawierał szklane kości do gry i resztki przedmiotów drewnianych: stolika, pokrywki i in. Wysokość kopca około 2 m, średnica podstawy około 26 m. Datowany na pierwszą połowę IV w. n. e.

Kurhan II o podobnej konstrukcji zawierał również w centrum jeden grób jamowy ze skorupami naczyń glinianych oraz dwa pochówki jamowe położone z boku. Wyposażenie ubogie. Datowane na III i początek IV w. n. e. Wysokość kopca około 2 m, średnica podstawy 20—25 m.

Kurhan III, nieco niższy od poprzednich, wysokość około 1,6 m, średnica podstawy około 28—30 m, zawierał także tylko jeden pochówek ciałopalny-jamowy pośrodku kurhanu. Między kośćmi znaleziono szczątki grzebienia kościanego.

Literatura: D. Bohnsack, Ein ostgermanisches Fürstengrab bei Pilgramsdorf in Ostpreussen, „Germanen-Erbe” 1937, s. 258—261; W. Hülle, Ein ostgermanisches Hügelgrab bei Pilgramsdorf, „Mannus”, t. XXXII (1940), s. 154—165.

103. **Sławka Wielka** — cmentarzysko z II w. n. e. na którym odkryto 7 grobów: 2 jamowe, 3 popielnicowe, 2 nieokreślone. Trzy spośród nich (2 jamowe i 1 nieokreślony) znaleziono pod brukiem kamiennym lub pojedynczym, dużym kamieniem.

Literatura: F. E. Peiser, *Fundberichte — Gross Schläfken, Kr. Neidenburg, „Prussia”, t. XXII, s. 322—323.*

104. **Szczepkowo-Borowe**, stan. II „Wygon” — z powierzchni silnie zniszczonego cmentarzyska, które miało duże partie pokryte brukami kamiennymi, zebrano skorupy datowane na okres późnolatański i rzymski.

Literatura: J. Antoniewicz i M. Gozdowski, *Wyniki badań...*, s. 77.

105. **Szczepkowo-Pawelki (Przysiółek Szczepkowo-Zalesie B.)** — na wyniosłości zwanej „Kalkowa Góra” odkryto 1 grób jamowy na terenie większego cmentarzyska. Skorupy wskazują na okres rzymski.

Literatura: J. Antoniewicz i M. Gozdowski, *Wyniki badań...*, s. 74—75.

106. **Szczepkowo-Pawelki (Przysiółek Bukowiec Mały)** — na małej wyniosłości zwanej „Żalik”, pokrytej licznymi kamieniami, znaleziono w profilu piaskownicy dwie popielnice ze starszego okresu rzymskiego.

Literatura: J. Antoniewicz i M. Gozdowski, *Wyniki badań...*, s. 71.

107. **Szczepkowo-Zalesie** — cmentarzysko zlokalizowane na małym wzgórzu zwanym „Żal”, z którego od dawna wybierano już żwir. W 1949 r. J. Antoniewicz i M. Gozdowski w czasie badań powierzchniowych stwierdzili występowanie tam skorup, a ponadto otrzymali ze szkoły w Wiśniowie-Grabowie zabezpieczone dwa naczynia oraz 1 fibulę, na podstawie których datowali stanowisko na wczesny okres rzymski. W 1962 badania ratownicze przeprowadził na tym stanowisku R. Odoj, który odkrył 13 grobów ciałopalnych i 2 szkieletowe. Spośród ciałopalnych 9 posiadało pochówki popielnicowe, a 4 jamowe. W obrębie jam grobowych znajdowała się znaczna ilość resztek stosu. Niektóre groby ciałopalne otoczone były kręgami kamiennymi o średnicy 5—10 m. Ponadto występują tam obszerne bruki kamienne kilkuwarstwowe, pod którymi znajdują się pochówki szkieletowe obwarowane dodatkowymi brukami i złożone w drewnianych trumnach. Cmentarzysko datowane fibulami na II i III w. n. e.

Literatura: J. Antoniewicz i M. Gozdowski, *Wyniki badań...*, s. 74—75; R. Odoj, *Prace wykopaliskowe na cmentarzysku z okresu rzymskiego w Szczepkowie-Zalesiu, pow. Nidzica, w r. 1962*; „Komunikaty Mazursko-Warmińskie”, nr 4(78) (1962), s. 824—827.

108. **Zaborowo** — niezle zachowany Kurhan z płaszczem kamiennym.

Skorupy zebrane z powierzchni kurhanu, z miejsc uszkodzonych w jego płaszczu oraz z okolicy kurhanu wskazują na okres rzymski.

Literatura: J. Antonowicz i M. Gozdowski, *Wyniki badań...*, s. 69—70.

26. POW. NOWY DWÓR MAZOWIECKI

109. **Kiełpin** — wzmianki o odkryciu m. in. cmentarza z okresu rzymskiego.

Literatura: „ZOW”, t. IV (1929), z. 4, s. 101; R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Muzeum Archeologicznego za rok 1928*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XIII (1935), s. 342 i 343.

110. **Łajski** — cmentarzysko, na którym odkryte zostały dwa groby popielnicowe. O jednym wiadomo, że popielnica obsypana była szczątkami stosu, a dno jamy grobowej znajdowało się na głębokości 30 cm. Miała ona regularny kolisty zarys o średnicy 50 cm. W grobie tym znaleziono m. in. brązową fibulę z podwiniętą nóżką, datującą na III w. n. e.

W drugim grobie znaleziono oprócz popielnicy dwa zgięte groty oszczepów, imacz tarczy i fragmenty naczyń glinianych, przeważnie przepalone. Luźno znaleziono na tym samym miejscu inne przedmioty, m. in. fibulę oczkowatą. Datowane na I—III w. n. e.

Literatura: M. Gądzikiewicz, *Groby z okresu wpływów rzymskich we wsi Łajski, pow. Warszawa*, Spr. PMA, t. II (1949), z. 1—4, s. 79—82; T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 216.

111. **Poniatów** — Znaleziono tu luźno kilka fragmentów ceramiki, datowanej ogólnie na okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 216.

112. **Srebrna Góra** — luźne znalezisko okucia tarczy oraz imacza datowane na późny okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 217.

27. POW. OSTROŁĘKA

113. **Brzeźno** — cmentarzysko z kręgami kamiennymi, składające się w 1927 r. z 31 zachowanych obiektów o średnicach 5—7 m. Przebadano 4 kręgi. Jeden z nich, najlepiej zachowany, miał całą powierzchnię wyłożoną dwuwarstwowym brukiem z kamieni mniejszych niż w obstawie kręgu. Pod brukiem znaleziono dwa groby popielnicowe, określone przez R. Jakimowicza na podstawie inwentarza jako męski i kobiecy. Pozostałe trzy przebadane kręgi nie posiadały wewnątrz bruku, a groby w nich były zniszczone. Datowane ogólnie na okres rzymski.

Literatura: R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Konserwatora Zabytków Przedhistorycznych Okręgu Warszawskiego za lata 1924—1926*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. X, s. 273.

114. Chrostowo — wzmianka o naczyniu i pociętym mieczu znalezionym na polu St. Chrostowskiego przy wybieraniu żwiru.

Literatura: Nie opublikowana Kartoteka Konserwatora Zabytków Archeologicznych woj. warszawskiego.

115. Dylewo — ze zniszczonego cmentarzyska pochodzą 2 groty oszczepów, umbo, fragmenty imacza żelazowego oraz szczątki naczynia glinianego, które znajdowały się dawniej w Muzeum PTTK w Ostrołęce. Datowane na młodszy okres rzymski.

Literatura: L. Sawicki, *Zabytki archeologiczne w okolicy Ostrołęki w Ziemi Łomżyńskiej*, cz. 3, *Cmentarzysko ciałopalne z młodszego okresu wpływów rzymskich we wsi Dylewo w pow. ostrołęckim z łomżyńskiej*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. VI (1921), s. 50—52.

116. Goworowo — ze zniszczonego cmentarzyska w tej miejscowości pochodzą 2 fibule brązowe, 2 przęśliki gliniane, grzebienie kościane, popielnica, dwa mniejsze naczynia gliniane lepiące w ręce. Datowane na początek późnego okresu rzymskiego.

Literatura: Z. Prószyński, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Goworowie, pow. ostrołęcki*, „Przegląd Archeologiczny”, t. VII (1946), z. 1, s. 307 i 308.

117. Kunin — wzmianka o odkryciu zniszczonego cmentarzyska, prawdopodobnie z okresu rzymskiego. Było ono położone na terenie wydymowym.

Literatura: R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Konserwatora Zabytków Przedhistorycznych Okręgu Warszawskiego za lata 1924—1926*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. X, s. 273.

118. Rostki — cmentarzysko grobów oznaczonych na powierzchni obstawami w formie kręgów i prostokątów. Spośród około 70 grobów J. Okulicz przebadał 9 kręgów i kurhan, jedyny w tym zespole.

W kręgu II znaleziono ślady jednego uszkodzonego pochówka, prawdopodobnie jamowego, który zawierał tylko szczątki stosu.

W kręgu III odkryto jeden pochówek popielnicowy czysty oraz jeden pochówek jamowy.

W centrum kręgu IV odkryto pochówek w jamie o ściankach wyłożonych drobnymi kamieniami i wypełnionej szarą ziemią przemieszaną z węglami drzewnymi, kośćmi i skorupami z 2—3 naczyń. Najprawdopodobniej był to pochówek popielnicowy lecz silnie zniszczony. Poza tym odkryto dwie jamy pomocnicze, bez pochówków.

Krąg V zawierał 1 pochówek popielnicowy nakryty miską. Obok popielnicy znaleziono paciorek szklany melonowaty, a wewnątrz igłę żelazną.

Krąg VI zawierał w partii środkowej dwa pochówki, z których młodszy należał do typu popielnicowych-czystych i zawierał 2 fibule silnie profilowane, przęślik gliniany oraz grzebień jednopłytkowy. Pochówek wcześniejszy, także popielnicowy-czysty. Wewnątrz popielnicy znaleziono żelazną fibulę z podwiniętą nóżką, prostokątną sprzączką do pasa, okucie żelazne i 2 gwoździe. Na zachód od popielnicy u jej podstawy leżał zgięty grót oszczepu, zgięty nóż żelazny, zgięty imacz tarczy, fragment wędzidla, wszystko przykryte umbem tarczy. Na południe od tej popielnicy znajdowało się skupisko węgla drzewnych i przesiąkniętej spalenizną ziemi.

Krąg VII zawierał 1 pochówek popielnicowy. Popielnica przykryta była od góry dużym głazem, a na południe od popielnicy znajdował się ponad jamą mało zwarty bruk kamienny. W jamie obok popielnicy i pod nią znaleziono węgle drzewne i fragmenty kości przepalonych. W odległości około 30 cm na północ od popielnicy znaleziono w jamie grobowej żelazne okucie z 3 otworami.

Krąg XXXVII zawierał dwa pochówki. Jeden zlokalizowany właściwie poza zasięgiem kręgu, od góry otoczony był miniaturowym kręgiem, w środku którego znajdowała się jama wypełniona węglem drzewnym, popiołem, nielicznymi ułamkami kości. Pośrodku jamy znajdował się duży kamień. W części południowo-zachodniej kręgu odkryto czysty pochówek popielnicowy. Popielnica zawierała kości i małą ilość spalenizny oraz fragment brązowej fibuli z trąbkowatą główką.

Krąg XXXVIII pokryty był brukiem kamiennym, który w partii centralnej zbudowany był z trzech warstw. Bruk przykrywał w tej części pochówek jamowy z niezbyt wielką ilością kości przemieszanych obficie ze spalenizną. Między kośćmi znaleziono skorupy naczyń wczesnorzymskich oraz fragment ostrogi brązowej z późnego okresu rzymskiego. Kamienie wypełniały także większą część jamy.

Pochówek 2 (wyrabowany) znajdował się na południowo-zachód od pierwszego. Był to pochówek popielnicowy obsypany szczątkami stosu. W popielnicy między kośćmi znajdowały się: bransoleta brązowa w dwóch fragmentach, brązowy łącznik rzemieni, fibula oczkowata brązowa, klucz żelazny, małe kółeczko żelazne, okucie szkatułki, żelazna sprzączka półkolista, przęślik gliniany. Ponadto w płaszczu kamiennym znaleziono brązową fibulę z podwiniętą nóżką.

W prostokącie XXVI pochówek znajdował się w południowo-zachodnim narożniku obstawy. Był on silnie zniszczony i zawierał szczątki dużego naczynia i miski oraz przepalone kości i węgle drzewne.

Kurhan XLIV, bardzo silnie zniszczony. Udało się stwierdzić resztki pochówku jamowego zawierającego prócz kości i węgla drzewnych skorupy naczyń z wczesnego okresu rzymskiego.

Całe cmentarzysko datowane na starszy i początek późnego okresu rzymskiego.

Literatura: L. Sawicki, *Działalność wydziału konserwacji i badań zabytków w terenie w latach 1945—1947*, Spr. PMA, t. I (1948), s. 97; J. Okulicz, *Dwa cmentarzyska z kręgami kamiennymi z okresu rzymskiego w Brzeźnie i Rostkach w pow. ostrołęckim* (przyg. do druku).

28. POW. OSTRÓW MAZOWIECKA

119. **Brulino-Koski** — Birytualne cmentarzysko badane ratowniczo, a później systematycznie, w latach 1957—1960. Odkryto 33 groby, w tym 14 z pochówkami szkieletowymi. Wszystkie pochówki szkieletowe, jak również część ciałopalnych analizowana była przez antropologa — dr. A. Wiercińskiego, który stwierdził, że we wszystkich wypadkach umożliwiających określenie płci pochówki należały do kobiet i dzieci. Pochówki były dość bogato wyposażone w przedmioty charakteryzujące kobiety. Broni brak. Najbliższe analogie w zakresie kultury materialnej oraz cech obrządku pogrzebowego wskazują na bliską łączność tego cmentarza z późnorzymską kulturą Pomorza wschodniego (dolna Wisła). Najprawdopodobniej należy do ludności gepidzkiej. Datowany na III—IV w. n. e.

Literatura: A. Kempisty, *Birytualne cmentarzysko w Brulinie-Koskach, pow. Ostrow Maz.* „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXXII, (w druku).

29. POW. OTWOCK

120. **Całowanie** — Luźno na wydmie została znaleziona w tej miejscowości brązowa fibula kuszowata z podwiniętą nóżką.

Literatura: R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności P.U.K. na Okręg Warszawski-Północny*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. VI (1921), s. 147 i ryc. 1, II.

121. **Glinki** — W 1963 r. przeprowadzono ratownicze badania na terenie dużego cmentarza z początków naszej ery. Odkryto 20 pochówków popielnicowych i jamowych wyposażonych na ogół niezbyt obficie. Jednakże kilka pochówków popielnicowych zawierało po kilka naczyń i przedmioty metalowe, w tym także broń: groty oszczepów, miecz, groty dziryków. Fibule, wszystkie należące do grupy IV Almgrena, seria I, fig. 67—68, datują cmentarz na pierwszą połowę I w. n. e. Podobnie datują i inne przedmioty oraz ceramika nosząca jeszcze dość liczne cechy późnego okresu lateńskiego.

Ponadto, w r. 1962, obok miejsca, w którym prowadzono później badania, właściciel pola odkrył 1 grób ciałopalny wyposażony bardzo bogato w broń, między którą znalazł się także inkrustowany srebrem grot oszczepu. Datowane na II/III w. n. e.

Literatura: A. Kempisty, *Sprawozdanie z ratowniczych prac wykopaliskowych na wczesnorzymskim cmentarzysku w Glinkach, pow. Otwock (przyg. do druku).*

122. **Wólka Mładzka** — Znaleziono tu luźno brązową sprężynkę fibuli oraz przepalone kości ludzkie. Datowane na okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a Dolnym Bugiem*, s. 218.

123. **Osieck** — birytualne cmentarzysko przebadane przez M. D r e w k ę w latach 1923, 1924, 1926. Wyniki tych badań opublikowane zostały przez I. D ą b r o w s k ą w 1958 r. Obok w/w cmentarzyska zinwentaryzował M. D r e w k o jeden krąg kamienny, którego śladów w 1956 r. I. D ą b r o w s k a w terenie już nie odnalazła. Łącznie odkryto 43 groby, a ponadto 44 obiekty o nieokreślonym charakterze, najprawdopodobniej jednak miejsca po zniszczonych grobach oraz konstrukcje kamienne (bruki) związane może z jakimiś obrzędami. Grobów jamowych odkryto 30, popielnicowych 9, szkieletowy 1. Niektóre groby oznaczone były kamieniami. Cmentarzysko datowane na okres od I do początków III w. n. e.

Literatura: I. D ą b r o w s k a, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Osiecku, pow. Garwolin, „Materiały Starożytne”, t. IV (1958), s. 255—300.*

30. POW. PŁOCK

124. **Biskupice** — znaleziono tu popielnicę z kośćmi oraz grot oszczepu inkrustowany srebrem i nóż. Zabytki te zaginęły.

Literatura: F. Tarczyński, *Materiały do mapy guberni płockiej, „Światowit”, t. II (1900), s. 131.*

125. **Grabówka** — Wzmianka o skorupach z okresu rzymskiego z tej miejscowości, znajdujących się w Muzeum Towarzystwa Naukowego w Płocku.

Literatura: G. Proniewski, *Pobrzeże Wisły...*, s. 95, przypis 23.

126. **Krawięczyn** — W Muzeum Płockim znajduje się popielnica, którą znaleziono wraz z fibulą żelazną z grzebykiem i pochewką, a także fragmentem brązowej sprężynki. Datowane na II w. n. e.

127. **Mijakowo** — W żwirowni odkrywano tu podobno pochówki szkieletowe. W 1961 r. jeden z odkrywców przekazał W. S z y m a ń s k i e m u

uszkodzoną fibulę brązową z podwiniętą nóżką wraz z informacją, że została ona znaleziona przy szkielecie. Datowane na III—IV w. n. e.

Literatura: W. Szymański, *Nowo odkryte stanowiska archeologiczne z okolic Płocka*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXIX (1963), z. 1, s. 78 i ryc. 3 na s. 79.

128. **Ośnica** — W Muzeum Diecezjalnym w Płocku znajduje się brązowa fibula z podwiniętą nóżką, zapewne ze zniszczonego grobu. Datowane na III—IV w. n. e.

129. **Parzeń** — W 1931 r. w grobie popielnicowym wyposażonym w dwa naczynia gliniane i jedno żelazne (?) znaleziono szklany kielich oraz „trzonek kościany”. Kielich datowany na II—III w. n. e.

Literatura: K. Gelinek, *Kielich szklany znaleziony w miejscowości Parzeń, pow. Płock*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XX (1954), s. 421—422.

130. **Płock** — Wzmianka o nożycach żelaznych znalezionych obok popielnicy w 1885 r. na plebanii. Być może z okresu rzymskiego.

Literatura: G. Proniewski, *Pobrzeże Wisły...*, s. 92, przypis 18.

131. **Setropie** — Wzmianka o cmentarzysku ciałopalnym z grobami popielnicowymi, „zawierającymi przedmioty brązowe, a z nich niektóre mają kształt cokolwiek ozdobniejszej, używanej obecnie agrafki”. Późny okres lateński — okres rzymski (?).

Literatura: L. Rutkowski, *Cmentarzyska z grobami rzędownymi w Krasinie, Romatowie, i Koziminach w pow. sierpeckim i płockim, gub. płockiej, „Światowit”, t. VII, s. 11.*

31. POW. PŁOŃSK

132. **Bogucin** — Znajdowały się tu 2 odległe od siebie o około 200 m. kurhany. Jeden z nich został zniszczony w 1953 r. W nieokreślonej bliżej części tego kurhanu na głębokości około 35 cm od powierzchni ziemi znajdowało się skupisko kamieni „tworzące zarys jamy grobowej o wymiarach około 128×75 cm”. We wnętrzu grobu stwierdzono jamę wypełnioną przepalonymi kośćmi z niewielką ilością węgla drzewnych. Ponadto wg relacji odkrywców w jamie miało znajdować się co najmniej 5 naczyń glinianych.

W ręce prowadzącego prace zabezpieczające dostał się tylko 1 baniasty kubek z uchem, a ponadto przęślik, 10 paciorków szklanych, szpila i sprężyna fibuli brązowej, kabłąk innej fibuli, 2 ramy sprzączek do pasa: owalna i półkolista, wreszcie płytkowe okucia pasa. Wyposażenie tego grobu datowane jest na III—IV w. n. e.

Drugi, nie badany kurhan posiada około 2 m wysokości i 4,5 m średnicy. Jest on znacznie wyższy od zniszczonego.

Literatura: W. Bernat, *Kurhany z późnego okresu rzymskiego we wsi Bogucin, pow. Płońsk*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXII (1956), z. 2, s. 210—212.

133. **Ćwiersk** — Wzmianka o naczyniach rzymskich z ornamentem paznokciowym znanych z tej miejscowości. W Muzeum Diecezjalnym w Płocku oprócz ceramiki znajdują się następujące przedmioty z tej miejscowości: fragment fibuli z podwiniętą nóżką i pierścieniowatymi nasadkami, przęśliki, 3 paciorki szklane. Całość datowana na późny okres rzymski.

Literatura: G. Proniewski, *Pobrzeże Wisły...*, s. 88, przypis 10.

134. **Drozdowo** — silnie zniszczone cmentarzysko ciałopalne przebadane częściowo w 1959 r. przez J. Pyrgałą. Odkryto 27 grobów. Wszystkie zachowane w stopniu umożliwiającym określenie typu pochówku uznano za jamowe. 6 pochówków zawierało kości czyste, a pozostałe przemieszane ze szczątkami stosu. 4 pochówki przykryte były trzywarstwowym brukiem kamiennym. 3 z nich należały do najbogaciej wyposażonych, mianowicie zawierały dwie ostrogi brązowe, prostokątne sprzączki od pasa, a w jednym znaleziono ułamek szkła. W jednym z grobów bez bruku kamiennego odkryto tylko brązową sprężynkę fibuli, pozostałe tego typu posiadały w wyposażeniu wyłącznie ułamki naczyń glinianych.

W 1955 r. W. Bernat wyeksplorował na tym cmentarzysku 1 grób z pochówkiem popielnicowym, który obok popielnicy zawierał gliniany kubek, przęślik gliniany i dwie fibule: jedną z płaskim kabłąkiem, drugą zaś kuszowatą. Zespół ten datowany był na III—IV w. n. e. podobnie jak i całe cmentarzysko.

Literatura: W. Bernat, *Cmentarzysko ciałopalne z okresu rzymskiego we wsi Drozdowo, pow. Płońsk*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXII (1956), z. 2, s. 212—214; J. Pyrgała, *Cmentarzysko ciałopalne z okresu wpływów rzymskich w Drozdowie, pow. Płońsk* (maszynopis).

135. **Kolonia Czerwińska** — W Muzeum Diecezjalnym w Płocku znajduje się brązowa fibula z podwiniętą nóżką pochodząca z Kolonii Czerwińskiej. Być może należy ona do zespołu wzmiankowanego przez F. Tarczyńskiego.

Literatura: F. Tarczyński, *Materiały do mapy gubernii płockiej*, „Światowit”, t. II (1900), s. 138.

136. **Wepiły** — Wzmianka o powierzchniowym znalezisku ułamków naczyń glinianych oraz przęślika. Późny okres lateński — okres rzymski (?).

Literatura: L. R., *Materiały do mapy gubernii płockiej*, „Światowit”, t. II (1900), s. 136.

32. POW. PRUSZKÓW

137. **Chlebów** — zlokalizowane na podstawie znalezisk powierzchniowych cmentarzysko ciałopalne położone na wydmie, nad małym dopływem rzeki Utraty. Datowane na II—III w. n. e.

Literatura: M. Gozdowski, *Nowe znaleziska importów rzymskich na Mazowszu*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 182.

138. **Leszno** — Wzmianki o odkryciu popielnic „okręconych w miecze obosieczne” oraz różnych przedmiotów metalowych.

Literatura: *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i Innych Krajów Słowiańskich*, t. V (1884), s. 177.

33. POW. PRZASNYSZ

139. **Kitki**, stan. I „Żal” — W 1961 r. J. Okulicz rozpoczął ratownicze badania na cmentarzysku późnorzymskim. Odkrył kilkanaście grobów płaskich i dwa zniszczone kurhany późnorzymskie z pochówkami szkieletowymi w trumnach kładowych. Groby szkieletowe nosiły ślady rabunku dokonanego w starożytności. Zachowały się brązowe okucia trumny, szczątki naczyń glinianych lepionych ręcznie i jednego toczonego, brązowe groty strzał, grzebień rogowy, posrebrzana sprzączka brązowa do pasa oraz płytkowe okucia pasa.

Grób szkieletowy II zawierał 1 naczynie toczone, 1 lepione ręcznie i fragmenty 2 naczyń lepionych ręcznie. Ponadto znaleziono fragmenty naczynia szklanego (puchara), grzebień rogowy, miniaturowy nożyk brązowy brązową sprzączkę do pasa oraz brązowe okucia trumny. Datowane na IV w. n. e.

Literatura: J. Antoniewicz i M. Gozdowski, *Wyniki badań...*, s. 54—56; Ł. i J. Okuliczowie, *Niektóre problemy...*, s. 115—116; Ponadto materiały w opracowaniu J. Okulicza.

140. **Łączyno Stare** — Między kurhanami z wczesnego okresu lateńskiego oraz z okresu wczesnośredniowiecznego odkryto ciałopalne groby z późnego okresu rzymskiego. Jedyne dobrze zachowany pochówek popielnicowy zawierał między spalonymi kośćmi szczątki rogowego grzebienia, stopione paciorki szklane barwy niebieskiej oraz szczątki puchara.

Literatura: Ł. i J. Okuliczowie, *Sprawozdanie z badań ratowniczych na cmentarzysku w Łączynie Starym, pow. Przasnysz*, Archeologiczna Konferencja Sprawozdawcza w Poznaniu, 1960 r. (maszynopis powielony); Materiały w opracowaniu Ł. i J. Okuliczów.

141. **Piastów** (dawniej Pajki) — W czasie I wojny światowej F. E. Peiser przebadził silnie zniszczone cmentarzysko z wczesnego i począt-

ków późnego okresu rzymskiego. Odkryto łącznie 16 grobów, w tym 5 popielnicowych, 2 jamowe i 9 nieokreślonych pod względem typu pochówków. Groby wyposażone były w broń, ceramikę, ozdoby. M. in. znaleziono tam złoty wisiołek.

Literatura. F. E. Peiser, *Das Gräberfeld von Pajki bei Prassnitz in Polen*, Königsberg i. Pr. 1916.

34. POW. PUŁTUSK

142. **Lemany** — W latach 1959—1960 B. Jankowska badała duże cmentarzysko z późnego okresu lateńskiego i wczesnego okresu rzymskiego. Odkryto około 160 grobów z pochówkami popielnicowymi i jamowymi. Do szczególnie interesujących znalezisk na tym cmentarzu należą 2 groby: nr 19 i nr 96, w których ciałopalnemu pochówkowi ludzkiemu towarzyszył ułożony na dnie jamy szkieletowy pochówek krowy. Badania nie zostały ukończone.

Literatura: Brak publikacji. Informacje uzyskałem od mgr B. Jankowskiej.

35. POW. RAWA MAZ.

143. **Babsk** — Wzmianka o cmentarzysku, z którego zabytki znajdować się miały w zbiorach Z. Glogera. Są to: fragmenty 2 naczyń, fragment zgiętego miecza i dwa zgięte groty oszczepów. Datowane na późny okres rzymski.

Literatura: M. Wawrzeniecki, *Materiały do mapy archeologicznej Polski* MA-AE, t. XII (1912), s. 56—57.

144. **Komorowo** — cmentarzysko położone na terenie wydmy, silnie zniszczone. Z powierzchni wydmy oraz z ratowniczo zbadanych kilku grobów pochodzą liczne zabytki publikowane przez M. Wawrzenieckiego: m. in. naczynie toczone, umbo, miecz, fragment fibuli z dwoma sprężynami i jednoczęściowa fibula z podwiniętą nóżką. Datowane na późny okres rzymski.

Literatura: M. Wawrzeniecki, *Poszukiwania archeologiczne w Królestwie Polskim*, MA-AE (1903), s. 39; Tenże: MA-AE, t. V (1902), s. 46; R. Jamka, *Ceramika siwa w świetle zespołów grobowych odkrytych na obszarze Polski środkowej, zachodniej i południowo-zachodniej*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XVI (1940), s. 203.

145. **Łęgonice** — cmentarzysko ciałopalne położone na niewielkim wzgórzu wydmy. Składało się z kilkudziesięciu pochówków. Pochówki były głównie popielnicowe, wyposażone w naczynia i broń, ozdoby, części stroju oraz narzędzia. Datowane na późny okres lateński oraz wczesny okres rzymski.

Literatura: K. Jagmin, *Opis mogiły-kurhanu pod Łegonicami*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. I (1873), s. 141—155; Tenże: „Wiadomości Archeologiczne” t. III (1876), s. 83—93; R. Jamka, *Cmentarzysko w Kopkach (pow. niski) na tle okresu rzymskiego w Małopolsce zachodniej*, „Przegląd Archeologiczny”, t. V (1936), s. 56—57.

36. POW. RYKI

146. **Kłoczew** — cmentarzysko ciałopalne przebadane ratowniczo w 1960 r. Odkryto 81 grobów, w tym jamowych 73 i popielnicowych 8. Wyposażenie grobów jamowych nadzwyczaj ubogie, złożone głównie ze skorup glinianych. Popielnicowe były wyposażone nieco obficie. Nie znaleziono broni. Datowane na III w. n. e.

Literatura: B. Barankiewicz, *Cmentarzysko ciałopalne z okresu rzymskiego w Kłoczewie, pow. Ryki*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVIII (1963), z. 3, s. 289—290.

147. **Masów** — cmentarzysko z okresu późnolateńskiego i okresu rzymskiego. W 1953 r. J. Gurba zbadał 93 groby, „z których 1/5 przypada na pochówki męskie, 7 na kobiece”, a pozostałe nie posiadały inwentarza na tyle charakterystycznego, żeby można było określić płeć zmarłego. Stwierdzono, że co najmniej 42 groby posiadały pochówki popielnicowe, po części obsypane resztkami stosu. Wszystkie groby późnolateńskie zawierały pochówki jamowe, a rzymskie — jamowe i popielnicowe. Część pochówków jamowych z okresu rzymskiego znajdowała się w grobach z brukami kamiennymi. W 5 pochówkach popielnice przykryte były misą lub innym naczyniem. Wyposażenie pochówków było na ogół ubogie. Groby męskie, zarówno jamowe jak i popielnicowe, wyposażone były w broń (groty oszczepów, umbra, imacze, miecze jednosieczne, ostrogi). Rytualne niszczenie broni stwierdzono tylko w 2 grobach. Odkryto także grób „siedmiojamowy”, w którym kości złożone na kupkę przykryte były umbem. Groby z pochówkami kobiecymi posiadały w wyposażeniu przęśliki, igły, zamki i klucze oraz noże żelazne. Ozdoby — to przede wszystkim fibule brązowe i żelazne oraz paciorki szklane i bursztynowe. W pochówkach popielnicowych znaleziono po 1—4 naczyń całych. W jamowych znajdowano ułamki nawet 10 naczyń glinianych. Groby rzymskie datowane na I—III w. n. e.

Literatura: J. Gurba, *Cmentarzysko lateńsko-rzymskie w Masowie, pow. Garwołin, badane w 1953 r.*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XX (1954), z. 3, s. 303; Ponadto informacje dr J. Gurby udzielone mi pod koniec 1961 r.

148. **Sobieszyn** — znalezisko jednego, jak się zdaje odosobnionego pochówku szkieletowego, wyposażonego w naczynia gliniane. Jedno z nich

zostało opublikowane, a szczątki drugiego znajdują się w opracowaniu A. Niewęgłowskiego. Datowane na późny okres rzymski.

Literatura: „ZOW”, t. XXVII (1961), z. 1, s. 50 i ryc. 11, Nieopublikowane sprawozdanie A. Niewęgłowskiego w archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych w Warszawie, teczka nr 214.

37. POW. RYPIN

149. **Łapinóż** — powierzchniowo zlokalizowane cmentarzysko na morenowym wzgórzu nad Rypienicą. Znalezione ułamki naczyń, po części wtórnie przepalonych, datowane są na wczesny okres rzymski.

Literatura: S. Janosz, *Badania powierzchniowe nad Rypienicą i Pissą*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 83.

150. **Retfiny** — Wzmianka o odkryciu popielnicy z kośćmi i popiołami. W popielnicy miano znaleźć także bransoletę „w kształcie węża”, 2 fibule, paciorek, prześliki oraz srebrny denar rzymski. Datowane na wczesny okres rzymski.

Literatura: A. Brykczyński, *Sprawozdanie z poszukiwań archeologicznych w 1878 r.*, ZWdAK, t. IV (1880), s. 3; Lissauer, *Die praehistorischen Denkmäler der Provinz Westpreussen und angränzenden Gebiete*, Leipzig 1887, s. 145.

151. **Sadłowo** — cmentarzysko ze starszego okresu rzymskiego z grobem wyposażonym w całe, doskonale zachowane naczynie terra sigillata, użyte jako popielnica. Naczynie to pochodzić ma z Lezaux i datowane jest na czas około 150—200 r. n. e. W 1951 r. w czasie badań powierzchniowych odkryto w żwirowni — najprawdopodobniej na tym samym stanowisku — dzban gliniany, datowany również na starszy okres rzymski.

Literatura: W. Antoniewicz, *Sprawozdanie z działalności Muzeum Archeologicznego im. Er. Majewskiego, Towarzystwa Naukowego Warszawskiego*, „Światowit”, t. XIII (1929), s. 190; Tenże: *Terra sigillata znaleziona w Sadłowie w pow. rypińskim*, „Księga Pamiątkowa ku uczczeniu 70 rocznicy urodzin prof. dr W. Demetrykiewicza”, 1930, s. 311—317; R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Muzeum Archeologicznego w 1928 r.*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XII, s. 264; R. Janką, *Rozmieszczenie naczyń typu terra sigillata na obszarze dzisiejszej i dawnej Polski*, „Przegląd Archeologiczny”, t. IV (1933), s. 189 i ryc. 11; S. Janosz, *Badania powierzchniowe nad Rypienicą i Pissą*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 85—86.

152. **Zasady-Zofijewo** — W czasie badań powierzchniowych odkryto tu ułamki naczyń z okresu rzymskiego, m. in. jeden fragment wtórnie przepalony.

Literatura: S. Janosz, *Badania powierzchniowe nad Rypienicą i Pissą*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 85.

38. POW. SIEMIATYCZE

153. **Drohiczyn-Kozarówka** — Było to duże cmentarzysko przebadane przez Z. Szmita. Groby, głównie z pochówkami jamowymi, nie były zbyt bogato wyposażone. Znalaziono tu także 1 pochówek szkieletowy, wyposażony w fibule kuszowate z podwiniętą nóżką. Groby z pochówkami ciałopalnymi przeważnie zawierały dużą ilość szczątków stosu. Niekiedy przykryte były jednym, dużym kamieniem lub brukiem kamiennym. W inwentarzu znajdowała się broń, przęśliki, ozdoby. Całe cmentarzysko datowane na okres od I w. p. n. e. do III w. n. e.

Literatura: Z. Szmit, *Groby z okresu lateńskiego i rzymskiego na cmentarzu „Kozarówka” w Drohiczynie nad Bugiem*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. VI (1921), s. 61—70; Tenże: *Cmentarz lateńsko-rzymski „Kozarówka” w Drohiczynie nad Bugiem*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. VIII (1923), s. 152—175.

39. POW. SIERPC

154. **Gozdowo** — Odkryto tu jeden jamowy grób z późnego okresu rzymskiego na cmentarzu z okresu wczesnośredniowiecznego. Zawierał on kości przemieszane z popiołem i węglem drzewnym. Między kośćmi znalaziono także fragmenty małego naczynka, miniaturowy nożyk brązowy, ułamek rogowego grzebienia, stopiony paciorek szklany, cienką brązową blaszkę ornamentowaną, żelazny gwóźdź lub haczyk i zapinkę kuszowatą, zdobioną na główce i zakończeniach osi sprężynki — półkolistymi, profilowanymi guzkami. Datowane na pierwszą połowę IV w. n. e.

Literatura: K. Musianowicz, *Jamowy grób z młodszego okresu wpływów cesarstwa rzymskiego w Gozdowie, pow. Sierpc*, Spr. PMA, t. II (1949), z. 1—2, s. 93—97, E. Meyer, *Die Bügelknopffibel*, Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege, B. 8, Leipzig 1960, s. 276.

155. **Kurowo** — Wzmianka o istniejącym tu dawniej kręgu kamiennym.

Literatura: L. Rutkowski, „Światowit”, t. VII (1906), s. 8—11.

156. **Podlesie** — Wzmianki o odkryciu cmentarzyska ciałopalnego w 1878 r., datowanego na okres rzymski. W 1961 r. natrafiono ponownie na zabytki na tym cmentarzysku, które leży na polach St. Tłuchowskiego. Znalaziono tu ostatnio dwa naczynia gliniane: miskę i ułamek małego kubka, lepione w ręce. Zabytki te pochodzą z późnego okresu rzymskiego.

Literatura: „Korespondent Płocki”, R. 3, nr 35 (1878 r.); A. Brykczyński, *Sprawozdanie z poszukiwań archeologicznych w roku 1878*, ZWdAK, t. IV

(1880), s. 1; J. Z., *Materyały do mapy guberni płockiej*, „Światowit”, t. II (1900), s. 142; Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Archeologicznych woj. warszawskiego,teczka nr 280 — sprawozdanie A. Kempistego (maszynopis).

40. POW. SKIERNIEWICE

157. **Miedniewice** — Wzmianka o popielnicach owiniętych mieczami oraz o znalezieniu w rzece Rawce, w tej samej miejscowości, naczynia jeżowatego.

Literatura: M. Wawrzeniecki, *Materiały do mapy archeologicznej Polski*, MA-AE, t. XII (1912), s. 54.

41. POW. SOCHACZEW

158. **Bielice** — Wzmianka o znalezieniu oszczepu żelaznego z II w. n. e. Być może znalezisko grobowe.

Literatura: W. Antoniewicz, *Zbiór wykopalisk...*, s. 132.

159. **Bronisławy** — W PMA w Warszawie znajdują się zabytki z cmentarzyska w Bronisławach-Rzepnych Dołach. Są to naczynia gliniane i fragmenty umba żelaznego, datowane na II/III w. n. e.

Literatura: T. Piętka-Dąbrowska, *Znaleziska z okresu rzymskiego w miejscowości Bronisławy, pow. Sochaczew*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVI (1960), z. 3—4, s. 303; A. Uzarowiczowa, *Naczynie z okresu rzymskiego z miejscowości Rzepne Doły, pow. Sochaczew*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVIII (1963), z. 4, s. 391—392.

160. **Kawęczyn** — Wzmianka o popielnicy w kształcie wazy z 3 uszkami z dnem wyodrębnionym i krawędzią ukośnie ściętą. Starszy okres rzymski.

Literatura: W. Antoniewicz, *Archeologia Polski, zarys czasów przedhistorycznych i wczesnodziejowych ziem Polski*, Warszawa 1928, tabl. XXXVII. 23.

161 **Krubice** — Znaleziono tu grób ciałaopalny z pochówkiem popielnicowym. W popielnicy, która przekazana została do PMA, nie znaleziono nic poza kośćmi. Datowane ogólnie na okres rzymski.

Literatura: *Groby z okresu rzymskiego w Krubicach w pow. sochaczewskim*, „ZOW”, t. X (1935), z. 2, s. 32.

162. **Zakrzew** — z miejscowości tej pochodzą 2 groty oszczepów datowane na okres rzymski, a znajdujące się dawniej w muzeum w Łowiczu. Zapewne znalezisko grobowe.

Literatura: W. Antoniewicz, *Zbiór wykopalisk...*, s. 139 i ryc. 11.

42. POW. SOKOŁÓW PODLASKI

163. **Łomna** — wzmianka o luźno znalezionych ułamkach naczyń z okresu rzymskiego.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 219.

164. **Niewiadoma** — w Muzeum Archeologicznym w Krakowie znajdują się 2 fibule brązowe z II i IV w. n. e. znalezione w tej miejscowości.

Literatura: S. Nosek, *Materiały...*, s. 321.

165. **Sterdyń** — wyorano tu naczynie określone jako rzymskie. Ponadto w tej samej miejscowości znaleziono srebrny denar. Naczynie może pochodzić z cmentarza mimo braku wiadomości o odkryciu kości.

Literatura: K. J., *Osadnictwo przedhistoryczne w Sterdyniu w pow. sokołowskim*, „ZOW”, t. XII, z. 9—10, s. 134.

43. TEREN WIELKIEJ WARSZAWY

166. **Białołęka** — w 1919 r. konserwator przebadał ratowniczo cmentarzysko ciałopalne datowane na III i IV w. n. e. W zbiorach PMA znajdują się 2 fibule i naczynie datowane na II/III w. n. e.

Literatura: R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Prezydium Państwowego Grona Konserwatorów Zabytków Przedhistorycznych w r. 1920*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. V (1920), s. 223; T. Liana, *Znaleziska z okresu rzymskiego z terenów między Żeraniem a Białołęką w Warszawie*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXIII (1957), z. 4, s. 379—380.

167. **Dotrzyma** — na rozwianych wydmach znaleziono luźno przedmioty z wczesnego okresu rzymskiego, m. in. ostrogę krzesłowatą i fibulę brązową z podpórką i haczykiem przytrzymującym cięciwę.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 215.

168. **Gródek** — wzmianka o przypadkowo odkrytym na brzegu rzeki Mieni grobie popielnicowym, który zawierał m. in. przeszłik gliniany i barwne paciorki „emaliowane”. Datowany na wczesny okres rzymski.

Literatura: „ZOW”, t. III (1928), s. 48; R. Jakimowicz, *Sprawozdanie z działalności Państwowego Muzeum Archeologicznego za rok 1928*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XIII (1935), s. 252 i ryc. 28—36.

169. **Kawęczyn** — cmentarzysko ciałopalne przebadane ratowniczo w 1932 r. przez R. Jakimowicza i K. Salewicza. Odkryto 19 grobów, wyłącznie jamowych. Wypełniska jam grobowych charakteryzowały się węglisto-czarnym zabarwieniem i składały się z ziemi przemieszanej ze skorupami naczyń glinianych, spalonymi kośćmi oraz węglem

drzewnym. W wypełniskach znajdowano bezładnie rozrzucone przedmioty wyposażenia, noszące ślady przepalenia. Wszystkie pochówki wyposażone były w ceramikę głównie lepioną ręcznie, a ponadto — dość ubogo — w przedmioty metalowe i szklane: fibule, sprzączki do pasa, szczypczyki, szpile, paciorki. Luźno znaleziono szczątki wiadra typu Hemmor i naczynia szklanego. Broni brak. Wszystkie pochówki uznano za kobiece. Datowane na III/IV w. n. e.

Literatura: B. Jankowska, *Cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego w Warszawie-Kawęczynie*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVIII (1963), z. 4, s. 330—358.

170. **Kolonia Wygoda** — powierzchniowo odkryte cmentarzysko ze starszego okresu rzymskiego, położone na piaszczystej wydmie. Znaleziono fragmenty ceramiki, nóż, fragment fibuli silnie profilowanej.

Literatura: m. g., *Nowe stanowiska archeologiczne w okolicach Warszawy*, Spr. PMA, t. IV (1952), z. 3—4, s. 176—177.

171. **Pludy** — S. Roel odkrył tu w czasie badań powierzchniowych w 1934 r. jeden grób ciałopalny z wczesnego okresu rzymskiego.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 216.

44. POW. WĘGRÓW

172. **Grębków** — D. J. Samokwasow znalazł na powierzchni zniszczonego cmentarzyska z okresu rzymskiego w Grębkowie brązową fibulę oraz ułamki naczyń glinianych.

Literatura: S. Krukowski, *Materiały archeologiczne z b. Królestwa Polskiego w Rosji*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. V (1920), s. 89.

173. **Popielowo** (dawniej Popów) — wzmianka o pucharku na nóżce pochodzącym zapewne z cmentarzyska, a znajdującym się w b. Muzeum Przemysłu i Rolnictwa.

Literatura: R. Jamka, *Cmentarzysko w Kopkach (pow. niski) na tle okresu rzymskiego w Małopolsce zachodniej*, PA, t. V (1936), s. 31—32.

174. **Proszew** — wzmianka o odkryciu w tej miejscowości przez K. Salewicza ułamków naczyń i fragmentów brązowego przedmiotu z okresu rzymskiego.

Literatura: ZOW, t. XI, z. 6—7, s. 92.

175. **Raźny** — wzmianka o luźnym znalezisku fragmentów naczyń z rytym ornamentem meandrowym. Datowane na wczesny okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 219.

176. **Stara Wieś** — cmentarzysko odkryte w 1941 r. i częściowo zabezpieczone przez władze niemieckie. Badania ratownicze prowadził K. J a ż d z e w s k i i W. R a d i g, który opublikował wyniki prac. Cmentarzysko dostarczyło 8 grobów z okresu późnolateńskiego (w tym dwa datowane na przełom er), 8 grobów ze starszego okresu rzymskiego, 12 grobów późnorzymskich oraz dużą ilość znalezisk luźnych. Ponadto odkryto późnolateńską jamę, którą W. R a d i g uważał za ustrynę. Groby z wczesnego okresu rzymskiego zawierały pochówki ciałopalne. Późnorzymskie reprezentowane były przez 7 ciałopalnych i 5 szkieletowych. Te ostatnie wykazują podobieństwo w wyposażeniu do cmentarzysk gepidzkich znad dolnej Wisły.

Literatura: W. R a d i g, *Das ostgermanische Gräberfeld von Stara Wieś, Kreis Sokolow, „Die Burg”, R. 3 (1942), z. 2, s. 179—224; Tenże: Der ostgermanische Goldmünzhort von Stara Wieś, Kreis Sokolow, „Die Burg”, R. 3 (1942), z. 1, s. 17—40.*

177. **Stawiska** — znaleziono tu pochówki ciałopalne w kwadratowych ogrodzeniach kamiennych. Datowane na wczesny okres rzymski na podstawie 1 fibuli oczkowatej odkrytej w pochówku jamowym.(?)

Literatura: T. Ł u n i e w s k i, *Zalnik w Stawiskach, „Wiadomości Archeologiczne”, t. IV, s. 134—135.*

178. **Węgrów** — na południe od dużego cmentarzyska odkryto tu 1 mały grób z późnego okresu rzymskiego.

Literatura: T. L i a n a, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem, s. 219.*

179. **Wola Korytnicka** — luźne znalezisko brązowej fibuli z podwiniętą nóżką, z blaszkowatym zaczepem nóżki imitującym zwoje drutu. Datowane na IV w. n. e.

Literatura: T. L i a n a, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem, s. 219.*

45. POW. WŁOCŁAWEK

180. **Nowy Młyn** — cmentarzysko z późnego okresu lateńskiego i wczesnego okresu rzymskiego. Znaleziono 8 grobów, w tym 2 popielnicowe i 6 jamowych.

Literatura: S. K a s z e w s k a, *Sprawozdanie z badań na cmentarzysku kultury wenedzkiej w Nowym Młynie, stan. 10, pow. Włocławek, Archeologiczna Konferencja Sprawozdawcza, Kraków 1959, (maszynopis powielony).*

181. **Szczytno** — ciałopalne i szkieletowe cmentarzysko głównie ze starszego okresu rzymskiego. Odkryto 32 groby, w tym 2 popielnicowe oraz 1 szkieletowy. Ten ostatni datowany jest na II w. n. e. Jeden z po-

pielnicowych należał do późnego okresu rzymskiego i wyposażony był m. in. w 2 fibule z podwiniętą nóżką i podwójnymi sprężynami.

Literatura: K. J., *Cmentarzysko z okresu rzymskiego i wczesnohistorycznego w Szczytnie w pow. wrocławskim*, „ZOW”, t. XI (1936), z. 8—9, s. 139; K. Jażdżewski, *Gocki grób z połowy II wieku i grób popielnicowy z IV wieku po Chryst. w Szczytnie w pow. wrocławskim*, „ZOW”, t. XIII (1938), z. 7—8, s. 77—94; J. Miśkiewicz, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w miejscowości Szczytno pow. Włocławek*, „Materiały Starożytne”, t. V (1959), s. 259—282.

46. POW. WOŁOMIN

181. **Borki** — wzmianka o odkryciu cmentarzyska z okresu rzymskiego.

Literatura: „ZOW”, t. XVII (1948), z. 7—8, s. 118.

183. **Dąbrowa** — na powierzchni wydmy znaleziono ułamki ceramiki, w tym jeden silnie przepalony. Datowane na starszy okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 217.

184. **Klembów** — na wydmie znaleziono kilkadziesiąt skorup, przeważnie przepalonych. Datowane na okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 217.

185. **Kobyłka** — z badań powierzchniowych S. Roela z 1932 r. znajdują się w PMA: fragment miecza żelaznego, fragment fibuli brązowej, kilkadziesiąt ułamków naczyń glinianych. Datowane na wczesny okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 217.

186. **Kuligów** — wzmianka o zniszczonym cmentarzysku ciałopalnym z II w. n. e., z którego w PMA znajdują się: fibula brązowa z kapturkiem na sprężynę i żelazne okucie pasa.

Literatura: S. Nosek, *Materiały...*, s. 315.

187. **Maciołki** — S. Krukowski w czasie badań powierzchniowych w 1934 r. znalazł luźno na wydmie fragment naczynia glinianego oraz fragment żelaznego okucia z nitem. Datowane na okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 218.

188. **Opole** — Datowane na okres rzymski luźno znalezione fragmenty ceramiki. Nie wiadomo czy pochodzą z cmentarzyska.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 218.

189. **Siwek** — silnie zniszczone cmentarzysko ciałopalne, z którego znane są 2 groby popielnicowe. Jeden z nich obsypany był szczątkami stosu.

Grób 1 posiadał wyposażenie wojownika, w skład którego wchodziły: okucie tarczy, nóż, grot oszczepu i naczynia gliniane.

Grób 2 miał wyposażenie kobiece z paciorkami szklanymi, przęślikiem, sprzączką do pasa, brązową fibułą oczkowatą i trzema naczyniami. Obydwa groby datowane na pierwszą połowę II w. n. e.

Literatura: A. Kietlińska, *Materiały do osadnictwa przedhistorycznego okolic Radzymina*, Spr. PMA, t. IV (1951), z. 1—2, s. 65.

190. **Sokołówek** — cmentarzysko, z którego znanych jest 5 grobów wyposażonych w broń, części uprząży, ceramikę, fibule itp. Datowane na II—III w. n. e.

Literatura: T. Liana, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w miejscowości Sokołówek, pow. Wołomin (dawn. Radzymin)*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXVI, s. 375—380; J. Kostrzewski, *Dwa cmentarzyska kultury pomorskiej w Dębówku Nowym, w pow. wyrzyckim i w Warsz. III, w pow. morskim*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XII, s. 71, przypis 117 i ryc. 14.

191. **Stoczek** — na wydmie znaleziono luźno przepalone skorupy datowane na okres rzymski.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 218.

192. **Teresin** — wzmianka o odkryciu śladów cmentarzyska z okresu rzymskiego.

Literatura: „ZOW”, t. XVII (1948), z. 7—8, s. 118.

193. **Urle** — znaleziono tu duży fragment naczynia glinianego ze starszego okresu rzymskiego.

Literatura: T. Liana, *Znaleziska... między Wisłą a dolnym Bugiem*, s. 218.

194. **Wolica** — wzmianka o odkryciu śladów cmentarzyska z okresu rzymskiego.

Literatura: „ZOW”, t. XVII (1948), z. 7—8, s. 118.

195. **Załubice** — wzmianka o odkryciu cmentarzyska z okresu rzymskiego.

Literatura: „ZOW”, t. XVII (1948), z. 7—8, s. 118.

47. POW. WYSZKÓW

196. **Tuchlin** — silnie zniszczone cmentarzysko z drugiej połowy wczesnego okresu rzymskiego oraz z początków okresu późnego. W trak-

cie badań ratowniczych odkryto 19 grobów: 3 popielnicowe, w tym 1 ob-
sypany szczątkami stosu i 16 jamowych, z których 4 zawierały szczątki
stosu. Groby popielnicowe skupione były obok siebie we wschodniej
części cmentarza. W żadnym grobie nie znaleziono broni. Między niezbyt
licznymi ozdobami znaleziono złotą zawieszkę datowaną na początek
III w. n. e.

Literatura: A. Niewęgiowski, *Cmentarzysko z okresu rzymskiego w Tuchlinie
pow. Wyszków*, „Wiadomości Archeologiczne” t. XXVI, s. 391; Ł. Oku-
liczowa, *Cmentarzysko z okresu wpływów rzymskich w Tuchlinie,
pow. Wyszków*, „Wiadomości Archeologiczne”, t. XXX (1964), z. 3/4,
s. 372—387.